I. Moldenhawer: Besøg i nogle Idiotanstalter paa en Rejse i Tydskland og Schweiz i Sommeren 1854.
1855. S

Besøg
i
nogle Idiotanstalter

paa en Reise i Tydskland og Schweitz

i Sommeren 1854.

Iagttagelser angaaende Idiotiens Væsen og Idiotopdragelsen

af

Johannes Moldenhawer,
Cand. phil.

Kjøbenhavn.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling.

Thiele's Bogtrykkeri.

1855.

Besøg i nogle Idiotanstalter

paa en Reise i Tydskland og Schweiz

i Sommeren 1854.

Iagttagelser angaaende Idiotiens Væsen og Idiotopdragelsen

af

Johannes Moldenhawer,

Cand. phil.

Kjøbenhavn.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling (F. Hegel).

Thieles Bogtrykkeri.

1855.

Motto: Wir haben erkannt, daß die Seele bei den Cretinen (Idioterne) ganz dieselbe sei, wie bei gesunden Menschen, und daß bloß die krankhafte Beschaffenheit ihres Gehirns und ihres Körpers die normale Entwickelung derselben hemme.

Guggenbühl.

Forord.

De herved udgivne Blade indeholde, som ogsaa Titlen bebuder, en Skildring af nogle Idiotanstalters Virksomhed, forsaavidt denne lod sig iagttage under kortere Ophold. Disse Anstalter fremtræde under forskjellige Benævnelser; men deres Opgave er i Hovedsagen den samme, den nemlig, at tjene til Pleie og Helbredelse, til Opdragelse og Underviisning for legemlig og aandelig svage Børn, for meget sløve og svagtbegavede Børn; saadanne kaldes snart Idioter, snart Kretiner, snart Schwachsinnige eller Blödsinnige — Benævnelser, der hver for sig bruges med forskjellige Nuancer i Betydningen, saa at de snart fremtræde som Synonymer, snart som Betegnelser for visse Grader og Former af den Tilstand, som er bleven det danske Publikum bekjendt under Navnet **Idioti**.

Det, som jeg i disse Anstalter lærte at kjende, afgav for mig et rigt Stof til Eftertanke og fik overveiende Indflydelse paa min Opfattelse af Idiotiens

Væsen og følgelig paa min Anskuelse om Idiot-opdragelsen. Jeg har tænkt, at det, gjengivet med størst mulig Troskab, ogsaa for Andre maatte kunne afgive mangt belærende Vink, og at jeg derved kunde bidrage til at udbrede Kundskaben om og Interessen for en hertillands endnu ikke tilstrækkelig bekjendt eller anerkjendt Sag. Men for at gjengive de gjorte Jagttagelser med tilbørlig Troskab har jeg troet, saa vidt muligt, at burde vedligeholde den Gang og Følge, hvori det, som jeg lærte, blev mig selv til Deel, og det Colorit, hvori det traadte mig imøde.

Forfatteren.

I Juli Maaned sidste Sommer, da jeg stod i Begreb med at tiltræde en Udenlandsreise, tildeels i det Øiemed at besøge nogle Skoler, Opdragelsesanstalter og Instituter af forskjellig Beskaffenhed, for at gjøre mig bekjendt med Opdragelsens og Underviisningens forskjellige Indretning og Behandlingsmaade i fremmede Lande, opfordrede Hr. Etatsraad Eschricht mig til at benytte Leiligheden til at besøge et Par af de mere ansete Idiotanstalter, og han vidste i den Grad at vække min Lyst til ved egen Iagttagelse at erholde et klart Begreb om Idiotiens Væsen og Behandling, at jeg snarest muligt begav mig til Berlin for først og fremmest at besøge den derværende private Idiotanstalt, til hvis Bestyrer, Dr. Sägert, jeg erholdt en Anbefalings-Skrivelse af Etatsraad Eschricht.

Dr. Sägerts „Heil- und Bildungs-Anstalt für Blödsinnige."

Morgenen efter min Ankomst til Berlin begav jeg mig paa Veien for at opsøge det kgl. Døvstummeinstitut; thi da Dr. Sägert er Director for dette, er hans private Idiotanstalt i den umiddelbare Nærhed deraf.

Ikke uden en vis Følelse af Ængstelighed og Uhyggelighed vandrede jeg derhen, saaledes som det jo pleier at gaae, naar man opsøger Noget, som man veed er

sørgeligt, uden at man har et klart Begreb om Tingens Beskaffenhed. Jeg vidste ikke Andet om Idiotien, end hvad jeg havde erfaret ved Samtale med Etatsraad Eschricht og med Justitsraad Schleisner i Flensborg, og disses Opfattelse deraf var meget forskjellig, dernæst hvad jeg havde læst i de faa Skrifter, som derom vare udkomne i Danmark, nemlig Dr. Selmers Afhandling i Bibliothek for Læger og Prof. Eschrichts Foredrag i Videnskabernes Selskab, og endelig hvad Dr. Hübertz havde indberettet til det slesvigske Ministerium angaaende Idiotanstalter i Udlandet.

Jeg bad Dr. Sägert om Tilladelse til i nogle Dage at overvære Underviisningen i Idiotanstalten, for saaledes at faae Leilighed til ved egen Iagttagelse saa vidt muligt at danne mig et Begreb om Idiotiens Natur og Beskaffenhed og gjøre mig bekjendt med Anstaltens Indretning og med Underviisningen i denne. Dette blev mig tilstaaet med største Beredvillighed, og Dr. Sägert opfordrede mig blot til først at aflægge et Besøg i Døvstummeinstitutet. Jeg overværede i et Par Timers Tid med stor Interesse de Døvstummes Underviisning og glædede mig over den Færdighed, som flere af Børnene havde erhvervet i at tale og læse, over den Lethed hvormed de paa Mundens Bevægelser kunde see, hvad der blev talt, saavelsom over den Opmærksomhed, hvormed næsten Alle fulgte Lærerens Underviisning og greb dennes Spørgsmaal og Kammeraternes Svar; jeg fornøiede mig over Børnenes glade Livlighed og træffende Svar og over Lærerens venlige Alvor og velberegnede Spørgsmaal. Maaskee kan jeg en anden Gang faae Leilighed til at tale om den i Tydsk-

land brugelige Døvstummeunderviisning, som i flere Henseender er af stor Interesse.

Fra Døvstummeinstitutet førte Dr. Sägert mig igjennem Haven over til en lille Bagbygning med en Legeplads foran.

Igjennem en Veranda traadte vi ind i Huset, hvor jeg i den første Stue, jeg besøgte, traf en Snees Børn af temmelig forskjellig Alder forsamlede om to Borde. Dr. Sägert forestillede mig for Overlæreren, Hr. Bösch, og fjernede sig derpaa.

Underste Afdeling.

Ved det ene Bord sade de Idioter, som befandt sig paa det laveste Trin, som endnu ikke vare bragte saa vidt, at de kunde skjønne d. v. s., opfatte de Indtryk, som de modtoge igjennem Sandserne, og lægge Mærke til eller skjelne imellem Gjenstandene. Det var deels **mindre Børn,** som endnu ikke havde været der længe, og som man havde Haab om at bringe ud af deres sørgelige Tilstand, deels **større Børn,** som tildeels havde været der i længere Tid, uden at man havde været i Stand til at udrette Noget med dem. Med denne Afdeling var Overlæreren, Hr. Bösch, særligen beskjæftiget, understøttet af en Pleiekone (Wärterinn), der legede med Børnene, saavidt dette lod sig gjøre, pleiede dem, hjalp dem, kjælede for dem og saaledes understøttede Læreren i hans Virksomhed. Blandt de mindre Børn var der en Dreng af en ganske overordentlig dorsk og ængstelig Natur. Enhver Anstrengelse bragte ham til at **græde**, ethvert Foretagende, hvor-

til der udfordredes en lille Smule Dristighed, bragte ham til at skrige og klamre sig fast ved det Første det Bedste. Han blev stillet op paa en Stol og skulde nu springe ned; men det var et altfor dristigt Foretagende for ham, han klynkede, skreg og greb efter Læreren for at holde sig ved ham, og da denne skuppede lidt til ham for at faae ham ned af Stolen, var Anstrengelsen ved at staae imod og hævde sin Plads saa stor, at det trak op til Regnveir, og Drengen stod nu med krummede Knæ, famlende Hænder og tudskraalende; nu gjorde Læreren Alvor af det og gav ham et lille Puf, saaat han maatte hoppe ned, og dermed var al Fare og Møie overstaaet for den Gang. Naar han skulde articulere f. Ex. a, saa udstødte han i det Høieste et Aandepust, at udstøde en Lyd var meget for anstrengende. Blev man ved med sine Forsøg, udebleve ikke længe de Taarer, hvormed det grædefærdige Ansigt havde truet strax fra første Øieblik af.

Blandt de mindre Børn var ligeledes en Pige, der hvert Øieblik **skoggerloe,** det var ret hvad man kalder en dum Latter; hun var meget urolig, saaat det var vanskeligt at fængsle hendes Opmærksomhed eller bringe hende til en stadig Beskjæftigelse. Havde man tiltrukket sig hendes Opmærksomhed, saa stirrede hun paa En med glædestraalende Ansigt; men Blikket var uroligt og Latteren raa. Pleiekonen gav sig meget af med hende, og naar denne lagde sin Arm om hende, kastede hun sig med Velbehag tilbage i den og strakte sig og gottede sig — hun var ret et kjælent Barn. **Tale** kunde hun ikke, og alle Forsøg paa at lade hende articulere strandede paa hendes Lattermildhed; thi naar hun et Par Gange havde udtalt

en Lyd, der i Almindelighed var en ganske anden end den, der forlangtes, brød hun ud i Latter, og nu var det forbi med Underviisningen for den Gang. **Adlyde** gjorde hun heller ikke; thi hun forstod ikke, hvad der blev forlangt; imidlertid var hun ingenlunde aldeles dorsk; thi hun handlede paa egen Haand og ligesom ifølge indre Impulser. Naar hun f. Ex. skulde articulere, og Læreren forlangte a, sagde hun med det meest straalende Ansigt o, og det kunde hun blive ved med flere Gange, idet hun ligesom syntes at gotte sig og more sig med at drille Læreren, indtil hun pludselig fik et nyt Indfald og til Forandring sagde e. Længe varede det ikke, saa afbrød Latteren det hele Forsøg. Lagde man Legetøi foran hende, saa holdt hun meget af at skuppe det bort, og saa fremdeles. Det kunde synes, at hun var trodsig; men Trods forudsætter Forstaaelse, og til den havde hun ikke naaet. Denne Pige syntes at høre til en egen Klasse af Idioter, som jeg senere skal omtale, der med **Aandssløvheden** forbinde **Sindssvaghed,** dem Dr. Rösch, den begavede Forfatter og tidligere Forstander for Mariaberger Anstalten, først har skjænket en speciellere Opmærksomhed og benævnet **„Kindesirren"** — jeg vil kalde dem **sindsforvirrede Idioter** i Modsætning til **aandssløve Idioter,** da disse Benævnelser strax minde om Forskjellen. Allerede Séguin har lagt Mærke til, at der gaves to Klasser af Idioter, der vare høist forskjellige i hele deres Maade at være paa, og han har i sit Værk, „Traitement moral, hygiène et éducation des idiots et des autres enfants arriérés," sammenlignet disse to Fremtoninger af Idiotien med det **sangvinske** og det **phlegmatiske** Temperament.

De større Børn i denne Afdeling vare deels nysankomne, deels saadanne, der i længere Tid havde været der, uden at man havde udrettet Noget med dem. Blandt disse sidste var en epileptisk Pige, som sad skjælvende, med famlende Bevægelser, uden at bekymre sig om Noget eller beskjæftige sig med Noget; nu og da stak hun Fingrene ind i den savlende Mund og udstødte snart saa ynkelige Lyd, at det kunde skjære En i Hjertet, snart saa hæslige, gryntende Toner, at Modbydeligheden og Medlidenheden gjorde hinanden Rangen stridig. Ansigtet var vansiret af Kirtelsygens umiskjendelige Mærker, og Legemet var forkrøblet og sammenskrumpet. Den eneste Ting, som jeg saae hende skjænke nogen Interesse, det var Mad, og selv denne fængslede hendes Opmærksomhed kun et Øieblik; thi efterat hun forgjæves havde udstrakt Haanden efter det fremrakte Stykke Brød blot et Par Gange, opgav hun Forsøget med en Lyd, der udtrykte Utilfredshed, idet det blev uafgjort, om hun blot var kjed af Anstrengelsen, eller om hun allerede havde glemt, hvad hun stræbte efter. Ved samme Bord sad eller rettere laae en Pige, med Armene henstrakte paa Bordet og Hovedet hvilende paa disse. Læreren fortalte mig, at hun gjerne kunde sidde saaledes den hele Dag, hvis man tillod hende det. Da hun adlød og reiste Hovedet, saae jeg et Ansigt med Dødens Bleghed. Øiet var smukt og dybt; men det uforanderlige Udtryk og den ubevægelige Ro vidnede om den Tomhed og Mangel paa Liv, der herskede i Sjælen. Ikke en Lyd kom over den blaalige Læbe, og Blikket sænkedes ligegyldigt til Jorden. Det var en maanesyg, epileptisk Pige. Hun var 16 Aar gammel, skjøndt hun syntes at være 12 i det

Høieste. Naar jeg kommer til den øverste Afdeling af Anstalten, skal jeg omtale et høist mærkværdigt Exempel paa en Dreng; der snart hørte til denne, snart til den underste Afdeling. **De epileptiske Idioter** regnes her, som næsten overalt, hvor jeg har været, til de vanskeligste Tilfælde, da Epilepsien nedbryder, hvad Læreren opbygger. Hvad de epileptiske Idioter angaaer, saa troer jeg, at disses legemlige Tilstand først maa forbedres betydeligt ved nervestyrkende Midler, saasom frisk Luft, Badning, stadig Bevægelse, inden der kan være mindste Haab om nogen aandelig Udvikling. Disse Betingelser kan Anstalten i Berlin ikke opfylde paa Grund af sin Beliggenhed og andre ugunstige Omstændigheder; men i andre Anstalter, hvor disse Betingelser ere tilstede og tilbørligen benyttes, har man Exempler paa, at de epileptiske Anfald aftage og Idioten saaledes bliver mere tilgængelig for aandelig Behandling. Erkjendelsen af Epilepsiens forstyrrende Indvirkning i det Hele taget har bevirket, at der til forskjellige Tider har været Mennesker, som have speculeret og experimenteret for at finde et Middel derimod; men stedse blev man skuffet. Baade Selvskuffelse og Bedrag have spillet en vigtig Rolle deri, som i saa meget Andet. I den nyeste Tid er i Holland atter en Mand fremtraadt med et Middel mod Epilepsi, og nye Forhaabninger ere vakte hos Mange; i Berlin fortalte man mig om heldige Cure.

Vi vende tilbage til Dr. Sägerts Anstalt.

Hvormed vare nu Børnene i den underste Afdeling beskjæftigede? Skal man kalde det Leg, eller Arbeide? For et sundt, opvakt Barn vilde det være Leg; men for disse legemlig og aandelig svage Børn var det snarere

Arbeide. Leg er jo frivillig Beskjæftigelse med noget Behageligt, uden Hensyn til, om det er nyttigt. Barnet, det legemlig og aandelig karske Barn, leger, det beskjæftiger sig frivilligt, og det beskjæftiger sig med det, der gjør det Glæde, uden Hensyn til, om det er til Nytte. Paa det laveste Trin lege de idiote Børn aldeles ikke, egne Indfald have de ikke, og kommer Impulsen udenfra, ere de altfor dorske og sløve til at give efter derfor og til frivilligt at beskjæftige sig med det, der bydes dem; og gjøre de det nødtvungent, saa er Behageligheden borte, det er ingen Leg mere. **Legen** er det naturlige Udviklingsmiddel for Barnet; igjennem Legen lærer Barnet først at bruge sine Evner, og disse udvikles under Brugen, Phantasien oplives, Følelsen opfriskes, Forstanden skærpes, Hukommelsen styrkes, Villieskraften forøges; Barnet gjør Brug af sit lille Forraad af Erfaringer, som derved befæstes i Hukommelsen, ved Hjælp af Forstanden forbindes disse til større Heelheder, ved Hjælp af Indbildningskraften træde de frem under nye Skikkelser, og da Barnet for det meste vælger saadanne Ting til sin Leg, som have gjort Indtryk paa Følelsen, opfriskes denne ved Indtrykkets Fornyelse; endelig forøger Bestræbelsen for at udføre Noget i Legen Barnets Villieskraft ligesaafuldt, som Bestræbelsen for at gjennemføre Noget i Livet forøger det voxne Menneskes Villieskraft; med hvilken Udholdenhed kan man ikke som oftest see Børn atter og atter opføre det omstyrtede Kaarthuus; de gjøre tidt de Voxne tilskamme. Det, det først og fremmest kommer an paa ved det idiote Barns Opdragelse, er altsaa at faae det til at **lege**, ja har man først naaet det, saa er allerede Meget vundet, man har

faaet det rette, naturlige Middel til Barnets tidligste Udvikling indsat i sin Rettighed. Hovedvanskeligheden, som man derved har at overvinde, er, som vi have seet, den store Dorskhed, som gjør, at Alt, hvad der for et andet Barn er Leg, for Idioten bliver et møisommeligt Arbeide. Ved de sindssvage Idioter kommer endnu en anden Vanskelighed til, som vi siden skulle omtale. For at kunne lege maa Barnet være i Stand til at opfatte de modtagne Sandseindtryk, til at optage dem i Sjælen, for at Indtrykkene saaledes kunne fremkalde en fra Sjælen udgaaende **Stræben** og Virksomhed. Lader man en dinglende Gjenstand sagte slaae mod Barnets Næse, vil det lee og gribe derefter; faaer det fat derpaa, vil det juble; lykkes det ikke at gribe Gjenstanden, vil Barnet omsider komme til at græde ved sine mislykkede Forsøg, paa Grund af det atter og atter skuffede Haab — Altsammen Beviis paa, at Sjælen har opfattet, **at den har modtaget Indtrykkene igjennem Sandserne**, og at ikke blot Sandserne ere paavirkede. Men hvorledes gaaer det med Idioterne? Ved den dybe Idioti er Sløvheden saa stor, at Sjælen aldeles ikke opfatter de Indtryk, som Sandserne modtage fra Yderverdenen. Det Indtryk, som et andet Barn opfatter efter at have modtaget det 1, 2 eller 3 Gange, maa ofte bibringes Idioten et stort Antal Gange, inden det er opfattet. Dette forsinkes endnu mere derved, at mangen Leilighed til paany at modtage Indtrykket gaaer tabt for Idioten formedelst hans Passivitet og Sløvhed; medens et sundt Barn griber efter Gjenstandene, stikker dem i Munden og saaledes fornemmer dem med Følelse og Smag, koster det tidt megen Anstrengelse at faae det idiote Barn til at

bringe sine Sandser i Berøring med Gjenstandene. Dog, man maa holde ud, dersom Nogetsomhelst skal opnaaes; thi det er den første Betingelse for al videre Udvikling.

Da **Berøringsfølelsen** er det Medium, hvorigjennem Barnet modtager sine første Indtryk, har Dr. Sägert ogsaa valgt den som Udgangspunkt. Børnene i underste Afdeling ere derfor hyppigt beskjæftigede med at passe Træstykker af forskjellige Former ind i de tilsvarende Rum, som de opsøge med Følelsen. Derefter maae de lægge Træstykker af forskjellige Farver i de ligefarvede Rum for at øves i at bruge **Synet**. **Hørelsen** vænnes de til at bruge samtidig med Stemmen, ved Articulationsforsøgene. Alle disse og lignende Øvelser ere gavnlige til at bekæmpe Dorskheden med; men jo mangfoldigere Bestræbelserne ere for at faae Bugt med denne, jo mere tør man haabe at udrette i andre Henseender. Dette vil jeg faae bedst Leilighed til at omtale, naar jeg fortæller om mine Besøg ved de andre Anstalter. Er Idioten bragt saa vidt, at han bruger sine Sandser og opfatter de modtagne Sandseindtryk, kan man ogsaa have Haab om at bringe ham videre. Man stræbe at betvinge hans Sløvhed saa meget, at man kan faae ham til at **lege**, man give ham Leilighed og Foranledning dertil, man lege selv med ham og være fremfor Alt taalmodig og udholdende. Ved Strenghed og Utaalmodighed opnaaes Intet, man gaaer snarere tilbage end fremad, medens derimod venlig Alvor og kjærlig Bestemthed ere uundværlige. **Talen** maa gaae Haand i Haand med Legen; Gjenstandene maae benævnes, og det, som foretages og udføres, maa antydes med Ord. Man

kunde kalde den underste Afdeling i Sägerts Anstalt **en Forskole til Legen.**

Foruden Sandseøvelserne og Articulationsøvelserne, øver man her Børnene ogsaa i at paapege og opsøge Gjenstandene, som nævnes dem, at hente disse eller at udføre andre smaae Hverv, for at bibringe dem **Lydighed** og lade denne faae Herredømmet over Dorskheden. I samme Stue, som underste Afdeling, er ogsaa den tredie og øverste, som er en **Forberedelsesskole;** til denne ville vi vende tilbage, naar vi først have aflagt et Besøg i den anden Afdeling.

Mellemafdelingen.

Læreren her er Hr. Sander, en i denne Retning sjelden begavet Mand, som i to Aar har virket i Dr. Sägerts Anstalt. Børnene overføres til denne Afdeling, naar de begynde at articulere og henvende deres Opmærksomhed paa Omgivelserne. Igjennem Anskueliggjørelsen (Anschauungsunterricht, Erfaringsunderviisning) bibringes dem her Kundskab til de allersimpleste Ting i Livet; hertil benyttes i Regelen Billeder. De i Tydskland saavel i Døvstummeinstituterne som i Idiotanstalterne sædvanligviis benyttede ere de samme, som haves ude paa vort Døvstummeinstitut, nemlig de af Reimer & Wilke i Berlin og de af Schreiber i Esslingen udarbeidede og udgivne Billedsamlinger, samt en tredie af Bohny i Stuttgart. Hvad Anvendelsen af Billeder ved Underviisningen angaaer, er det for det første at bemærke, at disse ere uundværlige i mange Tilfælde, da man jo ikke altid kan have den Gjen-

stand eller det Dyr ved Haanden, som man taler om, og dernæst at de mangen Gang ved deres livlige Colorit formaae at tiltrække sig Barnets Opmærksomhed nok saa godt som selve Gjenstanden; kun tage man sig vel i Agt for at tillade, at Billedet antages for Virkelighed. Nogle mene, at det idiote Barn er tilbøieligt til denne Forvexling, medens Andre antage det Modsatte. Jeg vil anføre et Exempel og derpaa først lade Læseren selv dømme. I den underste Afdeling af den Sägertske Anstalt befandt sig en stor Pige, der nylig var kommen derind; en Dag forelagde man hende et Billede, der forestillede en Dreng, som faldt; efter at have seet et Øieblik derpaa, gav hun sig til at klappe Drengens Hoved, idet hendes Medlidenhed udtrykte sig i Ansigtet og yttrede sig i uarticulerede Lyd. Spørgsmaalet er nu, om hun følte Medlidenhed med Drengen paa Billedet og derfor klappede ham, eller om dette blot var et Geberdesprog, hvoraf hun benyttede sig ligesom de Døvstumme for dermed at sige, at naar hun saae en Dreng falde i Virkeligheden, saa følte hun Medlidenhed med denne. Jeg troer, at de have Ret, som antage en Forvexling; thi Øiet bedrages, indtil vi have gjort Erfaringer, som kunne hjælpe os til at see rigtigt og fuldstændigt; saaledes bedrages ikke blot Barnet af sit Øie, naar det griber efter Maanen og Stjernerne, men ogsaa den Voxne, hvergang han føres ind i saadanne Omgivelser, hvor der findes Udstrækninger og Lysvirkninger, som hans Øie ikke er vant til. Kaspar Hauser er et interessant Exempel paa et Menneske, for hvem næsten Alt er nyt, og som af Mangel paa Erfaringer hvert

Øieblik skuffes af sine egne Øine og først efterhaanden lærer at see rigtigt (Feuerbach's Kaspar Hauser). Hvad er vel Grunden til, at et almindeligt Barn saa snart veed at skjelne mellem Billede og Gjenstand? det har ved Hjælp af sin Berøringssands bemærket, at Billedet er fladt at føle paa, at det er anbragt paa Overfladen af Papiret og befæstet til dette, medens selve Gjenstanden dog har bestemt fremtrædende Former, som fornemmes med Følelsen, og staaer frit i Rummet; dette huskes, og da det Samme gjentager sig ved andre Billeder, kommer Barnet saaledes ubevidst til den **Erkjendelse,** at alle Billeder ere flade, ligegyldigt, hvad Form den afbildede Gjenstand har, og at dette er bleven en **Erfaring,** viser sig derved, at det ikke mere behøver at føle paa Billedet for at vide, at det kun er et Billede. Idioten er som det lille Barn og vedbliver at være det, fordi han, selv efterat han er kommen saa vidt, at han skjønner, endnu ikke husker og erkjender og altsaa ikke gjør nogen Erfaring; først naar man ved tilstrækkelig Gjentagelse er kommen hans svage Evner til Hjælp, saaat han har kunnet gjøre den Erfaring, som et almindeligt Barn gjør med saamegen Lethed, først da vil han see rigtigt. Saaledes antager jeg, for at vende tilbage til hiin Pige, at hendes Medlidenhed er bleven vakt ved Synet af den faldende Dreng, da hun rimeligviis af egen Erfaring kjendte Ubehageligheden af at falde, men at hendes Medfølelse for Billedet kun har varet saalænge, indtil hendes Fingre **berørte** det, og hun derved gjorde den Opdagelse, at det kun var et Billede. I Overeenstemmelse med denne min Anskuelse maa jeg ansee den Fremgangsmaade for den rigtige, hvorved man

bestandig, i det mindste i Begyndelsen, lader Billedet og Virkeligheden træde ved Siden af hinanden, efterat man først har beskjæftiget sig med Virkeligheden alene. Ovennævnte Billeder, som tildeels ere colorerede, spille i den Sägertske Anstalt Hovedrollen ved Erfaringsunderviisningen, som tildeels udfylder Begyndelsen af den Tid, Børnene tilbringe i anden Afdeling. Flere af disse Billeder ere meget hensigsmæssigt indrettede; saaledes mindes jeg, at man paa et af disse saae Ilden og dens Virkninger, man saae en oplyst Stue med et Lys paa Bordet, man saae Ilden brænde i Ovnen, man saae Luen fortære et Huus. Da jeg efter et Fjerdingaars Forløb atter kom til Berlin og besøgte Anstalten, bleve de samme Børn underviste uden Billeder; dog benyttedes disse endnu engang imellem.

Hvad Sprogevnens Uddannelse angaaer, saa har jeg alt ovenfor bemærket, at Børnene ikke blive overførte i denne Afdeling, førend de have begyndt at articulere enkelte Lyd. Disse Øvelser fortsættes nu med stor Iver, idet **Bogstavlydene** tillige knyttes til de tilsvarende **Tegn.** Ogsaa Consonanterne behandles nemlig strax som Lyd, ikke som benævnede Bogstaver, f. Ex. s benævnes ikke es, men udtales som Hvislelyd uden Vocal. Derfra gaaes over til at udtale og stave Stavelser og hele Ord; her støder man strax paa en stor Vanskelighed, idet Idioterne sjældent holde længe nok paa Lyden til at samle alle Stavelsens Bestanddele til et Hele. Bestræbelserne gaae derfor først ud paa at bringe dem til at holde Tonen; dette opnaaes derved, at et enkelt Bogstav stilles dem for Øie, og at Læreren derpaa vedbliver at holde den tilsvarende Lyd, indtil det næste Bogstav bliver stillet ved

Siden af hiint, idet Læreren i samme Øieblik lader dettes Lyd knytte sig til den foregaaende og afslutte denne; f. Ex. ās (d. v. s. a—ś), sa (d. v. s. s—á); derpaa f. Ex. sān (d. v. s. sa—ń) og endelig sang. En anden stor Vanskelighed foraarsager Idiotens ringe Hukommelse, idet han ofte har glemt Lyden ligesaa snart, som han har sluppet den, og hans Dorskhed, som skyer den Anstrengelse at samle flere Lyd til et Hele. Naturligviis simplificeres Skrivemaaden, idet man for Nemheds Skyld staver efter Lyden, og ikke endnu bekymrer sig om de vedtagne Skrivemaader. Ligeledes følger det af sig selv, at man vælger saadanne Ord, som ere Benævnelser paa Gjenstande, Handlinger og Tilstande, der enten ere Børnene bekjendte, eller i alt Fald ikke overstige deres ringe Fatteevne. Disse Articulations- og Stave-Øvelser gaae ud paa at bringe dem til at udtale Ordene rigtigt, fuldstændigt og tydeligt. Ved Siden heraf bestræber man sig for at forøge deres Ordforraad og derved tillige deres Forraad af Kundskaber. Igjennem disse Øvelser bringes Børnene lidt efter lidt til at tale og læse.

Ogsaa Skriveøvelser foretages her, og disse benyttes til at beskjæftige dem, som Læreren i Øieblikket ikke kan give sig af med; det er nemlig umuligt paa eengang at fængsle en halv Snees Idioters Opmærksomhed paa en bestemt Gjenstand, da de bestandig maae paamindes, opmuntres, ja formelig vækkes, og sommetider endog opskrækkes, og det saaledes vilde blive en uafladelig Paaminden, der vilde fremkalde mere Forstyrrelse end Opmærksomhed. Læreren (Hr. Sander) beskjæftigede sig derfor med et Par ad Gangen og lod imidlertid de Andre skrive paa

Tavler. Her saae jeg nu, hvor lidt disse Børn kunne gjøre Noget paa egen Haand; enten bleve de snart kjede af Arbeidet og skuppede det tilside for at hengive sig til et dolce far niente, eller ogsaa udførte de det stedse mindre og mindre tilfredsstillende; thi da Arbeidet udførtes tankeløst som en næsten mechanisk Eftergjøren af de foreskrevne Træk og nu tillige blev vanskeligere, jo længere Haanden fjernede sig fra Forskriften (som stod i øverste Linie), eftersom Indtrykket af Bogstavtrækkene skulde bevares saa meget længere, da endelig Arbeidet udførtes med stedse større Ligegyldighed, saa svandt Linierne ind mere og mere, **idet stedse flere Bogstaver udelodes.** Det saae heelt besynderligt ud; man havde her for Øie et talende og tydeligt Beviis paa Idiotens ringe Hukommelse, paa hans Tankeløshed, hans Uopmærksomhed og Ligegyldighed. Da nogle af Børnene med Lethed kom efter at skrive, medens Andre slet ikke kunde lære det, anstillede Hr. Sander følgende Prøve for at forvisse sig om Aarsagen hertil; han trak en Streg paa Gulvet med et Stykke Kridt og lod Børnene, een ad Gangen, gaae henad denne; det viste sig nu, at alle de, der kunde skrive, ogsaa kunde følge Stregen, hvorimod de Andre hvert Øieblik traadte udenfor, og det var altsaa indlysende, at Aarsagen var Mangel paa Evne til at fæste Øiet saaledes paa et bestemt Punkt, at det kunde følge dette, medens det bevægede sig fremad for at danne en Linie. Det gjaldt altsaa først og fremmest om at udvikle denne Evne hos dem.

Man forsøgte ogsaa at regne lidt med dem; men her strandede ethvert Forsøg, deels paa deres Mangel paa

Hukommelse, deels paa deres fuldstændige Mangel paa Evne til at opfatte saadanne abstracte Begreber som Tallene; vilde man drive Regningen ganske mechanisk, (saaledes som det saa hyppigt skeer i Skolerne), og sagde man f. Ex. „1 og 2 er 3" og gjentog derpaa spørgende: „1 og 2 er?" — „2" fik man ganske sikkert til Svar; dette var nemlig den Lyd, som sidst var kommen over Lærerens Læber, og som derfor var lettest at huske; vilde man drive den paa den fornuftigere Maade, hvorved man stedse lader Fleerheden fremtræde som en Mangfoldighed af Eenheder, saa at man bibringer Eleven et Begreb om Tallene, inden han lærer de vilkaarlige Tegn at kjende og faaer Lov til at benytte disse, vilde man bære sig ad paa denne Maade med Idioterne, saa strandede man stedse paa disses Mangel paa Evne til at abstrahere, til at løsrive Talbegrebet fra de Gjenstande, ved Hjælp af hvilke man vilde gjøre dem Talforskjellighederne begribelige; thi ligesom et Barn, der strax fra først af lærer at regne med Taltegn, i Begyndelsen knytter Talbegrebet uadskilleligt til det vilkaarlige Tegn*), (indtil det har seet Talstørrelserne anvendte paa forskjellige Gjenstande og saaledes gjort Erfaringer derom, og har bragt disse i Forbindelse med den udenadlærte Addition og Subtraction, Multiplication og Division), saaledes knytter ogsaa Idioten Tallet uadskilleligt til de Gjen-

*) Først lære Børnene at tælle saaledes, at Tallet bliver en **tom Lyd**, derpaa lære de at læse og skrive Tallene som **tomme Tegn**, og endelig lære de den lille Tabel som en Række af tomme Tegn og en Ramse af tomme Lyd — saaledes i de værste Tilfælde.

stande, i Forbindelse med hvilke han hører det nævne, og det er overordentlig vanskeligt at bringe ham til at adskille disse, da han kun saa langsomt kan gjøre Erfaringer. Ved de würtembergske Anstalter skal jeg vende tilbage til dette Punkt, da jeg i Mariaberg har seet Regningen behandlet paa den hensigtsmæssigste Maade. I Sägerts Anstalt benytter man Træklodse med 1, 2, 3, 4 o. s. v. Jernpigge, forat Børnene igjennem Berøringsfølelsen skulle faae en Fornemmelse af Forskjellen imellem Tallene; men det lod ikke til, at man paa denne Maade opnaaede det, som man tilsigtede. Jeg troer, at det maa skee igjennem Øiet. Man øver Børnene ogsaa i at fatte relative Begreber som „stor" og „lille" og Gradsforskjellighederne, som „større" og „størst." Herunder indbefattes jo Mængde- og Størrelses-Forhold, Udstrækninger i Tid og Rum o. A. m. Dette er egentlig Forarbeider til Regningen.

Som et Sidestykke til ovennævnte Mageligheds-Svar („1 og 2 er?" — „2") vil jeg fortælle en lille Scene, jeg overværede. Læreren spørger en af Pigerne (Anna): „Hvor er din Griffel bleven af?" hvortil hun Intet svarer, da Svaret ikke er gjort hende let nok. „Hvem har taget din Griffel?" Nu behøver hun jo blot at nævne et Navn, saa har hun svaret, om at svare rigtigt eller galt, derom har hun intet Begreb, hun har blot lært saa Meget, at hun skal svare, naar hun bliver spurgt; hun seer op, og den, som hendes Øie først falder paa, nævner hun, hvorpaa hun atter sænker Hovedet, som om nu det var overstaaet. Læreren spørger den Beskyldte, som ganske rigtigt erklærer, at hun ikke har taget Griflen, og henvender sig derpaa til Anna: „Hun har jo ikke taget den,

du har ikke talt Sandhed, du har talt Usandhed! Har ikke Otto taget den?" Svar: „Ja, Otto." Dette var heller ikke sandt. „Nei, Anna, Otto har ikke taget den." — „Jo." — „Nei, Anna." — „Nei!" Saaledes kunde man blive længe ved uden at komme videre. Dette Exempel viser tillige ret tydeligt, hvor lidt Idioten i Regelen veed at gjøre Forskjel paa Sandt og Usandt, paa Væren og Ikkeværen, paa Bekræftelse og Benægtelse. Spørger man en Idiot: „Har du et Uhr?" og staaer der et Uhr i Nærheden, saa ville af 10 de 9 rimeligviis svare „Ja," uagtet de intet Uhr have; og hvorfor? fordi de ikke opfatte Spørgsmaalet i dets Heelhed og blot høre Ordet Uhr; „Ja" betyder da blot saa Meget som: „Der er det!" Gjøres Spørgsmaalet med Hensyn til en Gjenstand, som ikke er i Nærheden, men som den Adspurgte kjender, saa vil denne ganske sikkert svare „Ja", for dermed at antyde, at Gjenstanden er ham bekjendt, ligegyldigt, hvad der blev spurgt, „Er den grim?", „Er den smuk?", „Er den borte?", „Er den her?", „Har du den?", „Har Otto den?" o.s.v. Overhovedet falder det langt lettere for dem at bekræfte end at benægte. „Nei" anvende de i Almindelighed kun som en Gjentagelse af en Andens Benægtelse, ikke som en selvstændig Erklæring eller Meningsyttring. For at gjøre Forskjellen paa Ja og Nei indlysende for dem, maa man gjøre denne ret anskuelig og øiensynlig; jeg vilde f. Ex. lukke en Skuffe op og spørge: „Staaer den aaben?" — „Ja!" og derpaa lukke den og gjentage Spørgsmaalet: „Staaer den aaben?" — „Nei!" Jeg vilde lukke Skuffen og spørge: „Er den lukket?" — „Ja!" o.s.v.; og saaledes vilde jeg blive ved med mange

forskjellige Gjenstande og Spørgsmaal saalænge, indtil Idioten ad Erfaringens Vei var kommen til at erkjende Forskjellen paa Ja og Nei. Noget, hvori Idioterne ogsaa tidt vise sig som ganske smaae Børn, er det, at de ikke bruge „Jeg" og „Du," men kun tredie Person.

Jeg saae hyppigt det ene Barn rette paa det andet, lee, naar Læreren gjorde opmærksom paa et andet Barns Feil, og glæde sig ved at gjøre Noget bedre end en Anden — dette er et Hjælpemiddel ved Opdragelsen og Underviisningen, som ikke tør lades ubenyttet, men som dog maa anvendes med Varsomhed, forat ikke Hovmod og Ringeagt for Andre skulle blive de meest fremragende Følelser i Idiotens paa Følelser saa fattige Sjæl. Allerede i den underste Afdeling havde jeg seet en nysankommen Pige, som med stor Opmærksomhed fulgte enhver Bevægelse, der gjordes af en lille Dreng, som var beskjæftiget med at lægge Træfigurer i tilsvarende Rum, for øieblikkeligt at rette enhver Feil, han begik. Drengen saae hvergang paa hende, halvt leende, halvt forundret, og lod sig gjerne vise tilrette af hende — det var tydeligt, at de begge havde baade Gavn og Glæde deraf.

Inden vi vende tilbage til den første Stue for at besøge den øverste Afdeling, der, som ovenfor bemærket, er i samme Værelse som den underste, ville vi tilbringe en lille Stund paa Legepladsen forat see, hvorledes Børnene tilbringe deres Friqvarteer — saaledes kalder jeg det med Rette; thi Sägerts Idiotanstalt er indrettet ganske skolemæssigt med sine 3 Klasser og sine bestemte 4 Underviisningstimer, og den minder ved første Øiekast ikke om sin Opgave, der jo i Grunden mere er Moderens og Ammens end Skolens;

men det er da ogsaa, hvad de to underste Afdelinger angaaer, blot ved første Øiekast, og naar man seer lidt nøiere til, vil man strax opdage, at de ingen Skoleklasser ere.

Legepladsen.

Ved en Idiotanstalt burde Legepladsen spille en Hovedrolle; den burde være rummelig og ikke blot bestaae af en fri Plads, men tillige omfatte en Have med Træer og Blomster, og den burde benyttes særdeles meget. Dette er Tilfældet ved de würtembergske Anstalter, paa Abendberg og sagtens ogsaa paa andre Steder, men ikke ved den Sägertske Anstalt, hvor der i det Hele taget drages for lidt Omsorg for den legemlige Bevægelse og Opholdet i den frie Luft; der haves Gymnastiktimer paa visse Eftermiddage i Ugen, der foretages Spadseretoure til bestemte Tider og paa bestemte Dage, og Legen paa Pladsen er indskrænket til de regelmæssige Friqvarterer, i hvilke Børnene nu maae røre sig saa godt de kunne; men denne stadigt tilbagevendende Leg, som er Barnets naturlige Dannelsesmiddel, dets fornøieligste og derfor meest oplivende Beskjæftigelse, eller denne stadige Bevægelse under aaben Himmel, som ikke blot gjentager sig hver Dag, uden Hensyn til Veir og Vind, men hyppigt udfylder en stor Deel af Dagen, og som indvirker saa overordentlig velgjørende, (hvorpaa man da seer tydeligt nok Beviis, naar man sammenligner Børnene paa Landet med Børnene i Stæderne, eller disse sidstes Udseende før Sommerferien og efter denne, naar de ere vendte hjem fra et Besøg paa Landet eller en Fodtuur), saadan Leg og saadan Bevægelse

savner man i den sägertske Anstalt. Naar man seer, hvor særdeles Meget der desuagtet udrettes her, takket være Bestyrerens Skarpsindighed og Lærernes Udholdenhed, og nu tænker sig disse Momenter, der paa andre Steder bevirke saa Meget, føiede dertil, hvilken vid Mark aabner sig saa ikke for vore Forhaabninger og Bestræbelser.

Vi ville nogle Øieblikke dvæle paa Legepladsen ved Sägerts Anstalt for at iagttage Børnene og see, hvad de tage sig for der. Nogle løb og legede Tagfat, enkeltviis eller i Kjæde, Andre stode i Krogene eller sade paa Bænkene i Verandaen. En af Drengene i anden Afdeling (Otto) stod bestandig med sænket Hoved og med Ansigtet vendt ind i en Krog, idet han med den ene Haand samlede og pillede paa den anden; naar man rørte ved ham eller tiltalte ham, ilede han, bestandig i samme Stilling, hen i en anden Krog, og holdt man fast paa ham, saa søgte han at rive sig løs; han blev ikke vred eller utaalmodig, han vilde blot have Lov til at skjøtte sig selv. Denne Dreng hørte til de allerladeste, i Klassen strakte han sig altid henad Bordet, og han maatte bestandig muntres paany for ikke at falde hen i en Døs. Da jeg efter et Fjerdingaar saae ham igjen, var hans Tilstand betydelig forbedret, skjøndt han endnu var meget lad; jeg lagde saaledes Mærke til, at han, uagtet han havde siddet eller halvt ligget i en tilsyneladende Dvale, dog havde lagt Mærke til, hvad der blev sagt, kunde gjentage det og give ret ordentlige Svar, naar det var Noget, som han kjendte.

En Pige i samme Afdeling (den forhen omtalte Anna) kunde lege; men undertiden gjorde hun en eller

anden gal Streg, der var ligesaa uforklarlig som utilregnelig; saaledes kunde hun pludselig, uden mindste Anledning, faae det Indfald uden videre at give den Første den Bedste En paa Siden af Hovedet, uden at der var noget Spor af Heftighed eller Vrede at see i hendes Ansigt.

En meget stor Dreng i anden Afdeling (Julius), som først seent var kommen til Anstalten og derfor ikke havde bragt det synderlig vidt i intellectuel Henseende, men som viste megen Lærvillighed og Lyst til at gjøre sig nyttig, sad paa en Bænk i Verandaen og bestræbte sig for at lære en mindre Idiot at tale, idet han efterlignede Lærerens Fremgangsmaade og med den største Ufortrødenhed bestandig gjentog den samme Lyd, indtil hans Elev eftersagde denne eller blev kjed af Underviisningen og fjernede sig; lykkedes Forsøget, saa kunde ikke let nogen Lærer være mere stolt af sit Værk, end han var det. Ogsaa paa mangfoldige andre Maader vidste han at gjøre sig nyttig f. Ex. ved at hjælpe de mindre Drenge med at aabne og lukke deres Klæder, med at klæde dem af og paa. Han viste overhovedet et meget kjærligt og hengivent Sind, og ligesom han hjælpende og beskyttende tog sig af de Mindre og Svagere, saaledes viste han stor Lydighed og Opmærksomhed imod Lærerne; naar han ikke var beskjæftiget med en eller anden Haandsrækning, holdt han sig for det meste til disse, og det var ham en stor Tilfredsstillelse, naar en af dem klappede ham paa Hovedet eller bankede ham paa Skulderen og sagde: „Julius er en god Dreng, ikke sandt?“ hvilket han da besvarede bekræftende. Han gik i Lære hos en Kurvemager og havde allerede bragt det temmelig vidt i den Kunst at flette

Kurve, ja man sagde mig endog, at han kunde arbeide hurtigere end den flinkeste Svend. Paa saadan Arbeidsdygtighed og mechanisk Færdighed hos Idioter findes mange Exempler. Senere, naar jeg kommer til at omtale de andre Anstalter, jeg har besøgt, skal jeg anføre nogle Exempler og mere udførligt omtale dette Punkt. Af Mod og Dristighed er kun saare Lidt faldet i Julius' Lod, og da han ikke kjender til Ærgjerrighed, lægger han aldeles ikke Skjul paa denne Mangel. Hr. Sander spurgte ham f. Ex.: „Naar en anden Dreng slaaer dig, taaler du det saa?" hvortil han meget christeligt svarede „Ja"; „Nei," sagde Læreren, „Julius taaler det ikke, Julius er dristig og slaaer igjen;" ogsaa hertil svarede han „Ja", men paa en saadan Maade, at man følte sig overbeviist om, at han i et saadant Tilfælde vilde, om ikke just vende den høire Kind til, naar han fik et Slag paa den venstre, saa dog holde stille derved og i det høieste udgyde nogle Taarer.

En halvvoxen Pige gik omkring med slæbende Fødder og sømlende Hænder, med ustadigt Blik og nedslagne Øine. Hun hørte, om jeg mindes ret, til underste Afdeling. Denne Pige havde en Vane, der var ligesaa rodfæstet hos hende, som en fix Idee hos en Sindssvag; hver Morgen, naar hun kom ind i Skoleværelset, gik hun hen og aabnede et bestemt Vindue, gjorde nogle kredsformige Bevægelser paa Gulvet, lukkede derpaa Vinduet igjen og satte sig hen paa sin Plads, Alt uden at mæle et Ord.

Ogsaa blandt de øvrige Børn fandtes mange, som frembøde besynderlige Skikkelser; men deels mindes jeg ikke alle Børnene saa nøie, at jeg kan beskrive dem, deels vilde

en saadan Bestrivelse blive for vidtløftig og være af mindre Interesse

Der blev jo rigtignok leget hist og her paa Legepladsen, men megen munter Leg fandtes der dog ikke; thi Børnene vare altfor uselvstændige og dorske til selv at tage fat paa, altfor indskrænkede til selv at finde paa nogen Leg, og til at spore dem til at lege og til at veilede dem derved var der Ingen, eftersom Lærerne maatte gribe dette Hvilens Øieblik med Begjerlighed, hvis de skulde kunne holde ud til Enden. At dette er saa, har sin Aarsag i Anstaltens ugunstige Vilkaar; opholdt Lærerne sig stadig ved denne i Stedet for daglig at komme derhen for at give et bestemt Antal Timer og derpaa at gaae hjem, saa behøvede man ikke saaledes at samle hele Underviisningen til en regelmæssig Skoletid, og Lærerne vilde som en Følge deraf blive mindre overanstrengte og langt mere kunne give sig af med de enkelte Børn af frit Valg og efter eget Skjøn, de vilde kunne lege med dem i Stedet for at hvile sig, medens Børnene lege, og dernæst vilde de ved et saadant stadigt Ophold ved Anstalten have langt bedre Leilighed hertil og derved tillige til grundigt at studere Børnene og finde nye Tilknytningspunkter for Belæringen, til at knytte Børnene til sig med Kjærlighedens Baand og indvirke paa deres intellectuelle og moralske Udvikling. Havde Læreren dernæst flere underordnede Medhjælpere, navnlig Qvinder, saa kunde Arbeidet langt mere fordeles og saaledes bedre bestrides; thi hvor Opmærksomheden og Driften til Beskjæftigelse er saa ringe som hos Idioterne, der kan man som sagt ikke gjøre Reg-

ning paa at fængsle Manges Opmærksomhed paa eengang og at beskjæftige Mange under Eet.

Øverste Afdeling.

Vi ville nu begive os ind i det Værelse, som vi først besøgte, og kaste et Blik paa den øverste Afdeling i Anstalten. Jeg har jo tidligere omtalt, at den øverste og den underste Afdeling befinde sig i een Stue; dette maa jeg ansee for ret hensigtsmæssigt, forsaavidt som det nødvendigviis maa være opmuntrende for den Lærer, der skal gjøre den saa overordentlig vanskelige Begyndelse, at have det levende Billede af, hvad der kan opnaaes, for Øie; om Forstyrrelse kan der neppe være Tale i Henseende til Begynderne, da Forstyrrelse forudsætter Opmærksomhed (den bestaaer jo deri, at Opmærksomheden henvendes paa noget Uvedkommende), ja, hvad der er endnu Mere, en selvstændig Opmærksomhed, saa at altsaa selve Muligheden til Forstyrrelse, til Adspredelse, vilde være et Fremskridt, et Vidnesbyrd om, at Barnet var modent til at træde over i den næste Afdeling og saaledes fjernes fra Forstyrrelsens Aarsag. Dertil kommer, at Synet af disse Børn, som ere saa langt tilbage, muligviis kan bidrage til, at der vækkes nogen Selvtillid hos de Viderekomne, medens paa den anden Side den kjærlige og taalmodige Behandling, der ydes deres svagere Kammerater, maa give disse større Betydning i deres Øine, saa at de ikke ringeagte dem, men snarere tage sig af dem med Kjærlighed, saaledes som vi have seet, det er Tilfældet med den ovenfor omtalte Julius. Jeg har heller ikke bemærket, at den

underste Afdelings Nærværelse fremkaldte nogen Forstyrrelse i Undervisningen i øverste Afdeling.

Overlæreren, som personlig beskjæftiger sig med underste Afdeling, er ved denne Indretning i Stand til at holde Øie med to Afdelinger paa eengang, saa at han blot behøver at forlade sin Afdeling nu og da for at aflægge et lille Besøg i det andet Værelse, hvor Mellemafdelingen befinder sig. Med Alt dette skal imidlertid ikke være sagt, at der ikke ogsaa kunde tænkes en anden Indretning, der havde ligesaa store, skjøndt ikke de samme Fordele.

Den øverste Afdeling i Anstalten er en Elementarskole. I den træde Børnene over, naar de kunne opfatte igjennem Talen, uden at selve Gjenstanden eller Billedet bestandig maa stilles dem for Øie, tale og læse nogenlunde og skrive lidt. At Børnene i denne Afdeling allerede befandt sig paa et mere fremrykket Standpunkt, viste sig allerede tydeligt deri, at de, da jeg kom igjen den næste Dag, gjenkjendte mig, kom mig venligt imøde og gave mig Haanden, idet de sagde: „Guten Tag, Hr. Lehrer". Da jeg efter et Fjerdingaar atter besøgte Classen, blev jeg rigtignok kun gjenkjendt af faa iblandt dem. Articulationsøvelserne, som begyndtes i underste Afdeling, som i anden Afdeling fortsattes i Forbindelse med Læsningen, drives ogsaa her, idet tillige et nyt Moment, nemlig Sangen træder til, som et fortrinligt Middel til at give Talen Klang og Fylde, som en ypperlig Øvelse i at holde Tonen. Smuk var denne Sang langtfra, da den hverken var reen eller melodisk; men det var jo ogsaa i et Land, hvor musikalsk Sands og Gehør ikke er Hvermands Eie; i Sydtydskland og Schweiz, hvor dette næsten kan siges at være Tilfældet, er

ogsaa Idioternes Sang langt mere velklingende end her. Læseøvelserne spille naturligviis en vigtig Rolle, og desuden fremsiges mindre Digte, som ere lærte udenad. Dernæst foretages her Tanke- og Hukommelsesøvelser, idet bibelske og andre Fortællinger, Beskrivelser af forskjellige Gjenstande og Skildringer af forskjellige Tilstande og Forhold foredrages, først af Læreren og derpaa af Børnene, med Spørgsmaal og Svar og, om muligt, senere i Sammenhæng. De lære her lidt Naturhistorie og Geographi og gjøres noget bekjendt med den christelige Religions Hovedlærdomme, idet man tillige stræber at udvikle deres sædelige og religiøse Følelse. Skriveøvelserne fortsættes, og man bestræber sig for at faae dem til at regne lidt. Jeg har alt forhen omtalt, at Regneunderviisningen frembyder saa overordentlige Vanskeligheder; imidlertid findes der undtagelsesviis Individer blandt Idioterne, der ere i Stand til at opfatte Talstørrelserne og Talforholdene, og der omtales endog Exempler paa Regnemestere iblandt Schweizes Kretiner. Ogsaa i Sägerts Anstalt findes der en Dreng, som i denne Henseende udmærker sig fremfor sine Kammerater; han er forresten ogsaa i andre Henseender mere oppakt end de andre Børn, og det endog til den Grad, at Læreren meente, at han i Grunden slet ingen Idiot havde været, men at det kun var et i allerhøieste Grad forsømt Barn, forsømt saavel i intellectuel som i moralsk Henseende. Sägert erklærer imidlertid, at han har været Idiot, ja at han endog har staaet paa et meget lavt Trin af Idioti, eftersom han ved sin Ankomst, skjøndt han var 5 Aar gammel eller derover, ikke kunde tale et eneste Ord og ogsaa i andre Henseender bar Præget af

en Idiot. Denne Dreng er i Besiddelse af megen Freidighed og Livlighed, han svarer rask og bestemt og bliver sjældent et Svar skyldig; men han tager det rigtignok heller ikke saa nøie med Svaret. Imidlertid er dette ikke dicteret af Magelighed, som vi saae det var Tilfældet med den ovenfor omtalte Anna, men snarere af en vis Snakkesalighed og Vigtighed og undertiden endog af egennyttige Bevæggrunde, saa at han deels af Mangel paa Agtelse for Sandheden ikke tager det saa nøie med denne og siger hvad der falder ham ind, deels ligefrem lyver og bagvasker for at opnaae en Fordeel eller undgaae en Ubehagelighed. For at anføre et Exempel paa det Første, vil jeg meddele følgende Scene, som jeg var Vidne til; Overlæreren spurgte ham, om han kunde huske en Mand, som han nævnte ved Navn, hvortil Drengen svarede: „Ja gewiß", og gav en ret livlig Skildring af en Mand, som imidlertid hverken var den omtalte eller nogen anden, som Læreren mindedes; da man gjorde Drengen opmærksom paa, at han tog Feil, svarede denne ganske freidigt: „Was, Hr. Bösch, wissen Sie daß nicht mehr?" som om der ikke kunde være Tale om Andet, end at Læreren var den, der tog Feil, og ikke han selv. Som Exempel paa hans Løgnagtighed vil jeg anføre, at han en Dag havde gjort Støi i Klassen, medens Lærerne vare fraværende, og derfor blev tagen ind i det andet Værelse; med en mismodig Mine erklærede han nu, at det ikke var ham, der havde gjort Støi, idet han tillige nævnede en Anden som den Skyldige; hans Kammerater bleve adspurgte og erklærede eenstemmigt, at Ingen uden han havde været urolig. Lidt efter tog han paa eengang Reissaus, og da Hr. Sander standsede ham i Farten og

spurgte: „Hvorhen?“ svarede Drengen, at han troede, at hans Lærer var kommen tilbage; ogsaa dette Svar syntes blot at være en Udflugt. Alt dette minder virkelig langt mere om en uartig Dreng, om en uopdragen Dreng med stygge Feil end om en Idiot. Imidlertid kan han jo godt have været en Idiot og siden, da det første Skridt til Udvikling var gjort, være gaaet rask fremad, idet nu samtidigt hans Individualitet antog et bestemt Præg, idet hans slette Tilbøieligheder traadte tydeligt frem, og enkelte Evner gjorde sig gjældende fremfor de andre.

Ude paa vort Døvstummeinstitut har jeg seet en Dreng, der ifølge Pastor Heibergs Udsagn var Idiot, men som nu forstaaer, hvad man siger til ham i Geberdesproget, udfører Et og Andet paa Opfordring, er ret beleven i sine Manerer og seer meget tilfreds og opvakt ud; ogsaa denne Dreng har meget lidt Følelse for Ret og Uret. Han er forresten, skjøndt opvakt, dog særdeles ubegavet, og hans Hukommelse er saa svag, at han i al den Tid han har tilbragt derude, ikke har lært det Ringeste, ikke saameget som et eneste Bogstav.

Jeg har i det Foregaaende lovet at omtale en Dreng, som snart hører til den øverste, snart til den underste Afdeling i den sägertske Anstalt. Denne Drengs Tilstand har sin Aarsag i, at hans Amme led af en hæslig Sygdom, hvis Navn man helst fortier. Da jeg besøgte Anstalten, befandt han sig i en fuldkommen Dorskhedstilstand, var uimodtagelig for næsten ethvert Indtryk, var ligegyldig ved Alt, hvad der omgav ham, og opfattede derfor Intet; hans Hænder vare kolde som Jis, og han saae ganske forfrossen ud; hvorledes skulde ogsaa

nogen tilbørlig Blod-Circulation kunne finde Sted under en saa apathisk Tilstand? Øiet var mat og i høieste Grad ynkeligt — ja Idiotien frembyder saa uendelig mange Exempler paa, at det ikke er nok til at gjøre et Menneske tilfreds, at han ikke modtager ubehagelige Indtryk, men at behagelige Indtryk ere en uundværlig Betingelse for Tilfredsheden. Han levede i Øieblikket, i det glædeløse Øieblik, uden Erindringer fra Hjemmet eller en lykkeligere Tids Glæder, uden Ønsker eller Forhaabninger, uden Kjærlighedens eller Taknemmelighedens Følelser. Hvor forbausedes jeg ikke, da Læreren fortalte mig, at denne Dreng for nogen Tid siden havde været i høi Grad opvakt og lærenem, at han til Tider pludselig vaktes af sin Dvale til Glæde over Livet og Interesse for dets Frembringelser, at han da mindedes sin Barndom, sit Hjem og sine Forældre, talte om disse med Kjærlighed og yttrede Længsel efter dem, ja endog græd, fordi han ikke kunde faae dem at see, at han sang Viser og fremsagde Digte, han havde lært i sin Barndom, at han med Lethed lærte at læse og opfattede og huskede, hvad man fortalte ham og forklarede for ham, kort sagt, at han ligesom blev et andet Væsen, saa at man ikke let i ham vilde have gjenkjendt den stakkels skjælvende Idiot, som jeg havde for Øie. Men pludselig, ligesom ved et Trylleslag, sank han hver Gang tilbage i sin tidligere Tilstand, og med det sämme forsvandt ethvert Spor af hvad man i denne lykkelige Mellemtid havde bibragt ham, saa at man stedse maatte begynde forfra, naar han atter vaagnede til Bevidsthed.

Børnenes Udseende var særdeles forskjelligt; de fleste havde ikke noget tækkeligt Udvortes, dog fandtes enkelte ret

smukke Ansigter iblandt dem; navnlig een Dreng (Eduard) havde ret et herligt Ansigt; denne Dreng var meget stille, men i den sidste Tid er han bleven livligere. Han lever i Overlærerens elskværdige Familie, hvor han har et hyggeligt Hjem og en forstandig og kjærlig Omgang.

Der var en Pige, som havde en paafaldende lav Pande; man fortalte mig, at ved hendes Ankomst Hovedhaar og Øienbryn berørte hverandre. Det er nemlig ikke usædvanligt, at Hovedet antager en anden Form og Størrelse, idet Hjernen udvikler sig under Brugen.

Da jeg anseer det for en Idiotanstalts egentlige Opgave at bringe Barnet ud af Idiotien, det vil sige, stille det paa samme Fod som andre Mennesker i Henseende til det jordiske Liv, altsaa tilveiebringe det Forhold imellem Individet og Yderverden, som er nødvendigt, for at en videre Udvikling kan finde Sted under almindelige Forhold, for at Individet selv kan have Gavn og Glæde af Livet og være til Gavn og Glæde for Andre, da jeg opfatter en Idiotanstalts Opgave saaledes, maa jeg ogsaa ansee det for dens nærmeste Formaal at **at udvikle Idiotens Evner og Kræfter**, ikke saameget at bibringe ham Kundskaber. Fra dette Synspunkt betragtet, hører den øverste Afdeling i den sägertske Anstalt, ifølge den Maade, hvorpaa den er anlagt, strengt taget ikke til selve Idiotanstalten, men danner snarere et Overgangsled til Skolen, medens paa den anden Side Børnene i denne Afdeling dog ingenlunde ere modne til at deeltage i en almindelig Forberedelsesskoles Underviisning; Dr. Sägert har derfor gjort meget rigtigt i at indrette en saadan Klasse, hvor Fordringerne ere bedre afpassede efter Elevernes svage

Evner, end det vilde være Tilfældet i nogensomhelst af de bestaaende Skoler. I denne Klasse have vi den første Begyndelse til en Foranstaltning, der sikkerlig er ganske nødvendig for at supplere Idiotanstaltens Opgave; der bør nemlig existere en Skole, der er egnet til at optage de Børn, der have været Idioter, en Skole, der er beregnet paa meget svage Evner, der med et ringere Forraad af Kundskaber stræber at tilveiebringe den for ethvert Menneske, i enhver Livsstilling saa ønskelige Dannelse. En saadan Skole burde stille sig den samme Hovedopgave, som overhovedet enhver Skole bør have, nemlig den, at danne og forberede Barnet til Livets Færd, til selvstændig Virksomhed; men Stoffet bør ikke være større, end at det kan overkommes og fordøies. Som det er en nødvendig Fordring til enhver Skole, at den ikke spreder Barnets Arbeidskraft altformeget, at den lader Barnet lære Noget tilgavns og ikke Meget overfladisk, at den sørger for, at Barnet lærer med Lyst og spores til Selvvirksomhed, og at det ikke overvældes og taber Modet, saaledes er dette ogsaa en Pligt for en saadan Skole, og en saa meget mere bydende Pligt, som her kan gjøres saa langt større Fortræd; thi disse aandelig svage Børn blive saare let forkuede og forknytte, saa at al Selvstændighed, al Livslyst og Arbeidslyst gaaer tabt, og det tildeels bliver nedrevet, som med saa uendelig megen Besvær og Taalmod er bleven opbygget. Saadanne „Lavskoler", hvis Nødvendighed tidlig eller sildig vil blive anerkjendt, ville da ikke blot blive en Velsignelse for de Børn, der have været Idioter, men tillige for en Mængde Børn, der ikke kunne følge med i de sædvanlige Skoler, hvor de sidde paa Fux-

pladsen eller staae i Skammekrogen og gjælde for luddovne, skjøndt de i Virkeligheden ere skikkelige Børn, der i en passende Skole endog kunde blive ret flinke.

Een Omstændighed maa jeg endnu omtale ved den Sägertske Anstalt, nemlig det forskjellige Forhold, hvori dens Elever staae til den, idet nogle ere i Huset hos Bestyreren, andre hos Overlæreren, atter andre ere anbetroede til Oppassere eller Oppasserskker, der boe i samme Huus som Bestyreren, og endelig nogle faa gaae hjem hver Dag. Dette kan neppe ansees for nogen hensigtsmæssig Indretning, navnlig er det Sdste vistnok lidet at anbefale; men Forholdene føre det nu saaledes med sig; naar Anstalten engang bliver organiseret som et kongeligt Asyl og Opdragelsesanstalt, ville disse og lignende Mangler sikkerlig falde bort.

Da Dr. Sägert endnu ikke skriftligt har gjort Verden bekjendt med sin Methode, har jeg kun havt hans egne og Lærernes mundtlige Yttringer og de af mig selv under mit Besøg gjorte Iagttagelser at holde mig til; det er derfor godt muligt, at jeg har anført Et og Andet, som hørende til den Sägertske Methode, skjøndt det i Virkeligheden maaskee blot tilhører min Opfattelse. At jeg ikke har gjort mig det til Opgave at fremstille Methoden i dens Heelhed, behøver neppe at undskyldes, da det jo ligefrem følger af den Maade, hvorpaa dette mit Arbeide er anlagt; dertil kommer, at det er saare misligt fra en Methodes practiske Udøvelse at slutte tilbage til Forfatterens Theori, i dennes systematiske Sammenhæng. Dr. Sägert har i anden Deel af sit Skrift, „die Heilung des Blödsinns auf intellectuellem Wege," lovet i tredie Deel at

give en Fremstilling af den i hans Idiotanstalt anvendte Methode.

Dr. Sägert begyndte sin Virksomhed i denne Retning i Aaret 1842 med Opdragelsen af en Idiot, som befandt sig i Døvstummeinstitutet i Berlin, og fra denne lille Begyndelse fremgik omsider den nuværende Idiotanstalt.

Det, som jeg saae og hørte i de Timer, jeg tilbragte i Idiotanstalten, i Forbindelse med det, som jeg erfarede ved Samtaler med Bestyrer og Lærere, navnlig med Hr. Sander, begrundede den Overbeviisning hos mig, at det er muligt at bringe aandssløve Børn ud af deres idiote Tilstand og følgelig at opdrage og oplære dem saa vidt, at de kunne føre et Bevidsthedsliv, have Gavn og Glæde af Livet og gjøre Nytte i Verden. Jeg kom tillige til den Erkjendelse, at det ikke er nok, at Staten paaskjønner og hist og her understøtter Idiotanstalternes Virksomhed; Staten har, saa mener jeg, lige saa stor Opfordring til at tage sig af deres idiote Medmennesker som til at sørge for Døvstumme, Blinde, Vanvittige o. s. v. Men selv om alle Idioter i Landet vare optagne i Almindelig Hospitals Lemmeafdeling, som det er Tilfældet med nogle, og saaledes i materiel Forstand vare forsørgede, vilde der derfor dog ikke være sørget tilbørligt for dem. Dette kan kun skee ved Hjælp af særegne Idiotanstalter.

„Heil- und Pflegeanstalt für schwachsinnige Kinder" i Winterbach.

Nogle Mile øst for Stuttgart, i den smukke Remsdal, ligger Landsbyen Winterbach; tæt udenfor denne befinder sig den Idiotanstalt, som jeg nu vil omtale; Bygningen er en forhenværende Svovlbade-Anstalt, som Dr. Müller, Idiotanstaltens Bestyrer, kjøbte i Aaret 1851, hvorpaa Anstalten flyttedes herhen fra Rieth, hvor den havde bestaaet siden 1849, da Dr. Müller begyndte sin Virksomhed med to Børn. Dette Kjøb, i Forbindelse med andre Omstændigheder, er Aarsag i, at Anstalten er temmelig uheldigt stillet, hvad det Pecuniaire angaaer, uagtet den understøttes baade af Regjeringen og af et religiøst Selskab.

Winterbach ligger affides fra de befærdede Veie, adskilt fra det store Jernbanenæt, der omspænder Europa; har man ikke Tid og Lyst til at vandre derhen, maa man tilbagelægge de 4 Miil til en nærliggende Landsby med en Omnibus, der navnlig benyttes af Bønderne; lige til Winterbach kan man ikke naae tilvogns, og Postforbindelse findes aldeles ikke paa denne Vei. Det er en af de Udkanter, hvor man føler sig sat en Snees Aar tilbage i Tiden. En gemytlig, ikke gentil Omnibuskudsk, som tillige er Conducteur og Postbud, tilfredsstiller fuldstændigt

Trangen til Befordringsmidler paa denne Vei; for et Par Kreuzer befordrer han et hvilketsomhelst Brev og opfylder han enhver rimelig Fordring, hvad Pakketransport angaaer.

Med denne Befordring begav jeg mig en kold Eftermiddag i Midten af September paa Veien til Landsbyen Hebsak, hvor jeg vilde overnatte. Lyttende til de inde i Vognen sig befindende schwabiske Bønders Sange, naaede jeg Landsbyen omsider i Nattens Mørke. Paa det Bedste anbefalet af Kudsken, tog jeg ind i Landsbyens Vertshuus. Da jeg her fortalte, at jeg vilde til Winterbach, sagde man mig, at der paa den følgende Dag i Anstalten for „schwachsinnige" Børn skulde afholdes en Fest, som gjentog sig hvert Aar, og at der ved denne Leilighed pleiede at komme endeel Fremmede derned, baade Forældre af Børnene og andre Folk, som interesserede sig for Anstalten.

Tidlig den næste Morgen begav jeg mig paa Veien til mit Bestemmelsessted. I den deilige friske Luft, i det prægtigste Solskin, med en mørkeblaa Himmel over mig og med den herligste Udsigt til alle Sider til de skovklædte Bjerge, vandrede jeg gjennem den brede Remsdal over til Winterbach. Det var Søndag, og Kirkeklokkerne kaldte Bønderne til Gudstjenesten. Jeg vandrede ad en Fodsti over nogle Marker, passerede den lille Aa, som slynger sig gjennem Dalen, og naaede snart den venlige Landsby. Alt var her tomt og tyst; thi det var Kirketid, og de schwabiske Bønder ere gudfrygtige og flittige Kirkegængere; jeg gik ind i flere Gaarde og Huse, inden jeg fandt et Menneske, som jeg kunde spørge om Veien til Anstalten.

„Heil- und Pflegeanstalt für schwachsinnige Kinder" i Winterbach.

Nogle Mile øst for Stuttgart, i den smukke Remsdal, ligger Landsbyen Winterbach; tæt udenfor denne befinder sig den Idiotanstalt, som jeg nu vil omtale; Bygningen er en forhenværende Svovlbade-Anstalt, som Dr. Müller, Idiotanstaltens Bestyrer, kjøbte i Aaret 1851, hvorpaa Anstalten flyttedes herhen fra Rieth, hvor den havde bestaaet siden 1849, da Dr. Müller begyndte sin Virksomhed med to Børn. Dette Kjøb, i Forbindelse med andre Omstændigheder, er Aarsag i, at Anstalten er temmelig uheldigt stillet, hvad det Pecuniaire angaaer, uagtet den understøttes baade af Regjeringen og af et religiøst Selskab.

Winterbach ligger afsides fra de befærdede Veie, adskilt fra det store Jernbanenæt, der omspænder Europa; har man ikke Tid og Lyst til at vandre derhen, maa man tilbagelægge de 4 Miil til en nærliggende Landsby med en Omnibus, der navnlig benyttes af Bønderne; lige til Winterbach kan man ikke naae tilvogns, og Postforbindelse findes aldeles ikke paa denne Vei. Det er en af de Udkanter, hvor man føler sig sat en Snees Aar tilbage i Tiden. En gemytlig, ikke gentil Omnibuskudsk, som tillige er Conducteur og Postbud, tilfredsstiller fuldstændigt

Trangen til Befordringsmidler paa denne Vei; for et Par Kreuzer befordrer han et hvilketsomhelst Brev og opfylder han enhver rimelig Fordring, hvad Pakketransport angaaer.

Med denne Befordring begav jeg mig en kold Eftermiddag i Midten af September paa Veien til Landsbyen Hebsak, hvor jeg vilde overnatte. Lyttende til de inde i Vognen sig befindende schwabiske Bønders Sange, naaede jeg Landsbyen omsider i Nattens Mørke. Paa det Bedste anbefalet af Kudsken, tog jeg ind i Landsbyens Vertshuus. Da jeg her fortalte, at jeg vilde til Winterbach, sagde man mig, at der paa den følgende Dag i Anstalten for „schwachsinnige" Børn skulde afholdes en Fest, som gjentog sig hvert Aar, og at der ved denne Leilighed pleiede at komme endeel Fremmede derned, baade Forældre af Børnene og andre Folk, som interesserede sig for Anstalten.

Tidlig den næste Morgen begav jeg mig paa Veien til mit Bestemmelsessted. I den deilige friske Luft, i det prægtigste Solskin, med en mørkeblaa Himmel over mig og med den herligste Udsigt til alle Sider til de skovklædte Bjerge, vandrede jeg gjennem den brede Remsdal over til Winterbach. Det var Søndag, og Kirkeklokkerne kaldte Bønderne til Gudstjenesten. Jeg vandrede ad en Fodsti over nogle Marker, passerede den lille Aa, som slynger sig gjennem Dalen, og naaede snart den venlige Landsby. Alt var her tomt og tyst; thi det var Kirketid, og de schwabiske Bønder ere gudfrygtige og flittige Kirkegængere; jeg gik ind i flere Gaarde og Huse, inden jeg fandt et Menneske, som jeg kunde spørge om Veien til Anstalten.

Da jeg havde fundet Huset, en stor Bygning i Udkanten af Landsbyen, gik jeg ind igjennem en med Løv og Blomster festlig smykket Dør og spurgte nu efter Bestyreren. Jeg blev viist ud i Haven, hvor en lille venlig Mand kom mig imøde; det var Anstaltens Bestyrer (ärztlicher Vorstand), Dr. Müller. Jeg sagde med faa Ord, hvad jeg ønskede, og hvem jeg var, og blev nu forestillet for de Tilstedeværende, iblandt hvilke jeg traf baade Idiot- og Døvstumme-Lærere; med disse indlod jeg mig i Samtale, da Bestyreren i Øieblikket var ganske optagen af den forestaaende Fest. En af de tilstedeværende Lærere havde Dr. Sägerts Værk fra 1846 i Haanden, og vi kom derfor til at tale om dette; han yttrede, at det var beklageligt, at tredie Deel, i hvilken Forfatteren havde lovet at give en Fremstilling af sin Methode, lod vente saa længe paa sig, da man havde saa overordentlig lidt Positivt at holde sig til i den existerende Idiotliteratur.

I Haven befandt sig en Mængde af Anstaltens Børn, alle i deres bedste Puds, tilligemed en Deel af Personalet, tildeels Qvinder. Skjøndt langtfra alle Børnene havde et Begreb om, hvad der foregik, fandtes der dog endeel iblandt dem, som med fornøiede og forventningsfulde Ansigter imødesaae Festen. Ogsaa nogle af Forældrene havde allerede indfundet sig, og disse talte nu til deres ulykkelige Børn og bestræbte sig for at blive gjenkjendte af dem. Forældrene vare for Størstedelen Bønderfolk fra Egnen, dog var der ogsaa nogle iblandt dem, som vare komne langveis fra. Det var et sørgeligt Besøg, et lidet glædeligt Gjensyn; thi om der end var udrettet Noget i det forløbne Aar, om Barnet end havde gjort Fremskridt,

kunde disse dog vanskeligt svare til de Forhaabninger, hvormed Moderkjærligheden havde søgt at trøste sig.

Efterat have indtaget en i Forhold til Anstaltens Vilkaar festlig Frokost begav Selskabet sig til Kirken for at overvære Høitideligheden. De af Børnene, som skulde deeltage i Gudstjenesten, havde allerede indfundet sig med deres Lærere, og Kirken var propfuld af Bønder.

Landsbyen i Winterbach er en ganske simpel Bygning med et fladt Træloft og et stort Trægalleri, baaret af Træpiller, der ere baade vinde og skjæve, med et ældgammelt Træbillede, der skal forestille Christus paa Korset, og et fritstaaende Alter med et uldent Teppe og et lille Christus-Billede; men den Scene, som jeg her blev Vidne til, og den Gudstjeneste, jeg her deeltog i, staae for mig ligesaa høit over den skiønne Høimesse, jeg overværede i Cølns Domkirke, som denne majestætiske Bygning staaer over den simple Kirke i Winterbach.

Efterat Sognepræsten havde holdt et Foredrag, istemmede Idioterne med deres Lærere en i flere Partier ret vel udført Psalmesang uden Accompagnement, hvorpaa Overlæreren, Hr. Landenberger, holdt en kort, men meget smuk og efter Børnenes svage Evner vel afpasset Catechisation, idet han spurgte Alle paa eengang, og de svarede, som kunde, hvorpaa han undertiden gjentog Svaret, for at Alle kunde høre det. Det gik efter Omstændighederne meget godt. Denne Examination blev fulgt med stor Interesse af de Tilstedeværende, da de behandlede Materier, Bibelhistorie og dertil knyttede Bemærkninger, ikke gik over deres Fatteevne. Derpaa sang Børnene atter en Psalme og bortfjernede sig i al Stilhed.

Dr. Müller holdt nu et interessant Foredrag over den endemiske og sporadiske Kretinismes Aarsager, som senere er indrykket i Aarsberetningen for 1854. Bestyreren for Waisenhuset i Stuttgart holdt en hiertelig, af Overbeviisningens Kraft gjennemtrængt Tale om Troens Betydning for al menneskelig Virksomhed, og til Slutning holdt en fremmed Præst en lang Tale, som egentlig var overcomplet. Imellem Talerne var der Orgelmusik og Psalmesang, idet hver enkelt Sætning først blev oplæst og derpaa sungen udenad. Det Hele varede fra Kl. 1½ til 4.

Middagsmaaltidet indtoges paa denne Dag i Bestyrerens Leilighed, paa Grund af de mange Fremmedes Nærværelse; men om Aftenen var man allerede vendt tilbage til den daglige Orden. Samtlige Børn, heuved 60 i Tallet, sade omkring flere Borde og spiste Melkemad, medens Husets øvrige Beboere spiste ved et særskilt Bord i samme Værelse. Ved samme Bord, som de Viderekomne blandt Idioderne, sade ogsaa Bestyrerens og Overlærerens egne Børn, alle sunde, opvakte og fornøiede.

I Winterbach boe alle Eleverne i Anstalten, og denne tager næsten intet Hensyn til Betalingen, som gives efter Evne, saaat Anstalten derved bliver et virkeligt Asyl, et Asyl for idiote Børn af den fattige Klasse. De fleste af disse ere, som sagt, fra Omegnen: thi Kretinismen (Idiotien) er endemisk der, og det har derfor været Gjenstand for Betænkelighed og Dadel, at man valgte denne Egn, da man vilde forlade Rieth. Selve Winterbach er imidlertid ikke hjemsøgt af Kretinismen, og dets Beliggenhed synes overhovedet at være ret sund; Remsdalen er meget

bred og ingenlunde sumpig, og Bjergene, som ikke ere meget høie, trække sig tilbage med en jevn Stigning; Vinden har frit Spillernm til at rense Luften, ingen Sky- og Taagemasser fastholdes imellem tætstaaende Klippevægge, og Solen kan skinne lige saa frit her, som paa Danmarks Sletter. Det burde derfor snarere tjene Anstalten til Roes end til Dadel, at den har nedsat sig i den umiddelbare Nærhed af den Elendighed, som den vil række en hjælpende Haand, da den derved faaer Leilighed til efter en langt større Maalestok at virke, ikke blot frelsende, men tillige belærende og forebyggende. Dr. Müllers Foredrag stillede mig denne anden Side af Anstaltens Opgave ret tydeligt og klart for Øie. Hans Tilhørere vare jo for Størstedelen Bønder, og til disse talte han nu om de i denne Henseender skadelige Følger af Brændevinens overdrevne Nydelse, uhensigtsmæssig Diæt, Ureenlighed, Børnenes Forsømmelse i aandelig og legemlig Henseende, Boligernes daarlige Luft og Mangel paa Solskin o. s. v.

Over Døren staaer skrevet: Heil- und Pflege-Anstalt für schwachsinnige Kinder. Den er Heilanstalt ɔ: den gjør sig det til Opgave at bringe saadanne Børn ud af deres elendige Tilstand, og den er Pflegeanstalt ɔ: den vil forskaffe dem den Pleie, der er saa nødvendig, forat Noget skal kunne udrettes, og den vil vedblive at pleie dem, paa hvis Aandsudvikling man har arbeidet forgjeves, den vil pleie dem, deels fordi de ere hjælpeløse, deels fordi man aldrig ganske tør opgive Haabet. Disse sidste kunde man i Grunden kalde „blödsinnig", til Forskjel fra dem, der gaae fremad under Behandlingen, om end langsomt;

men man synes at være bange for dette Udtryk, der betegner det dybeste Trin af Idiotien, og i den sidste Aars-Beretning tales derfor blot om Tilfælde, der ere nær derved („der Zustand mehrerer streift an Blödsinn"). Dette er ret betegnende for den Menneskekjærlighedens og Beskedenhedens Aand, der besjæler Anstalten.

Underviisning kunde naturligviis ikke finde Sted paa denne Festdag; jeg tilbragte derfor nogen Tid med at vandre omkring i Haven og iagttage Børnene; nogle trippede eller vraltede omkring, andre vare beskjæftigede med Et og Andet; men Meget blev der ikke foretaget i den korte Tid, der var tilbage af Eftermiddagen, indtil Aftenduggen begyndte at falde og Huset lukkedes. Efter det tarvelige Aftensmaaltid, som aabnedes med en Bøn og sluttedes med en Psalme, som Børnene sang med Lærerne, gik de Første tilsengs, eller rettere, bragtes tilsengs. Snart efter forføiede jeg mig til mit Logi forat tænke over Dagens Begivenheder og skrive til mit Hjem.

Den næste Morgen indfandt jeg mig paa Anstalten Kl. 9, efter Aftale. Man havde strax taget fat paa Arbeidet igjen; der kunde ikke være Tale om at holde Ferie, hvor Børnene ikke have Sands for Frihed eller Evne til Selvbeskjæftigelse, og hvor man staaer Fare for ved een Dags Frihed at forskaffe sig mange Dages forøgede Arbeide. Imidlertid saae jeg, at der ogsaa her kunde gives Undtagelser fra Reglen, idet der ved min Ankomst holdt en Vogn for Døren, i hvilken jeg saae en af Idioterne, en halvvoxen Dreng, dennes Moder, som var kommen langveis fra forat see sin Søn, og en af Lærerne, som særlig var ansat for denne Drengs Skyld. Drengen saae ret for-

nøiet ud, saa det lod til, at han allerede var saa vidt, at han kunde glæde sig, hvad enten det nu var over Afverlingen, eller over at følge med sin Moder, eller over at skulle hjem, eller endelig over det Ene med det Andet. Vognen rullede bort, og jeg begav mig ind i Huset med Hr. Landenberger, som nu i de otte Timer, jeg tilbragte der, gjorde Alt, hvad der stod i hans Magt, forat gjøre mig bekjendt med Anstalten og dens Virksomhed. Jeg skylder ham saa meget mere Taknemmelighed herfor, som et af hans Børn var bleven farligt sygt, og som der just paa denne Dag forefaldt adskillige Ting, der vare til Forstyrrelse. Saaledes bleve f. Ex. de 7 døvstumme Børn, som, uagtet de fleste af dem ingenlunde vare sløve eller tungnemme, hidtil havde havt Ophold i Anstalten og der modtaget den i Tydskland sædvanlige Døvstummeunderviisning af en særlig dertil ansat Lærer, tilligemed denne forflyttede til Døvstummeinstitutet i det et Par Miil fjerne Winnenden. Vil man spørge, hvorledes disse døvstumme Børn vare komne ind i Idiotanstalten, saa ligger Besvarelsen tildeels i den Omstændighed, at Døvstumheden her, som paa flere Steder, er endemisk jevnsides med Idiotien, saaat det synes, at undertiden de selvsamme climatiske Forhold begunstige begge Mangler, og de samme ugunstige Udviklingsbetingelser avle og opfostre dem. Der gives Familier, i hvilke alle Børnene blive hjemsøgte af en af disse Ulykker, ja undertiden endog af begge, saaat en saadan Slægt kommer til at bestaae af Kretiner eller Idioter, Døvstumme og døvstumme Idioter. De Døvstumme, som høre til en saadan Familie, ere vist aldrig

synderlig begavede eller oppakte, og det vil derfor i mangt et Tilfælde i Begyndelsen være meget vanskeligt at bestemme, til hvilken af de tre Klasser af Ulykkelige et Barn hører; det er derfor en Selvfølge, at der i Idiotanstalten paa et saadant Sted hyppigt vil findes Børn, der rettere havde hjemme i et Døvstummeinstitut. Jeg faaer herved Leilighed til at omtale en Omstændighed, der er af Betydning med Hensyn til Idiotiens Opfattelse, den nemlig, at Grændsen imellem idiote og ikke-idiote Mennesker er en anden blandt de Døvstumme end blandt de Ikkedøvstumme, idet **de for et Menneskes Udvikling her i Livet nødvendige Betingelser** hos disse Sidste ere forskjellige fra de sædvanlige, eftersom Yderverden maa erstatte de legemlige Mangler. Man kan vistnok med fuldkommen Ret sige, at mangt et hørende Barn, der knn er meget lidt begavet og oppakt, vilde være Idiot, hvis det var døvstumt. Man har da her et slaaende Exempel paa, hvor ubestemt Grændsen er imellem Idioter og andre Mennesker, og saafremt man giver mig Ret heri, tillige et Beviis for, at der imellem disse kun findes en Grads-Forskjel, ingen Arts-Forskjel. Dog dette er Noget, som alt er anerkjendt af de Fleste.

Jeg sagde, at de 7 døvstumme Børn forlode Anstalten. Deres Afsked frembød en rørende Scene; thi de havde under deres Ophold ikke blot fattet Kjærlighed til Lærere og Pleieqvinder (for ikke at sige Pleiekoner, da de fleste vare Piger), men tillige Godhed for deres idiote Kammerater og vare nu bedrøvede over at skulle bort; en Psalme blev affungen af Idioterne, og paa en med Blomster og Krandse smykket Høstvogn toge de Døvstumme

Plads i Høet, hvorpaa Vognen rullede bort. Det Hele frembød en forunderlig Scene, som ved første Øiekast havde noget Smukt, men snart blev bedrøvelig, naar man tænkte paa, at de Bortdragende ikke hørte en Lyd af Sangen, og at blandt de Tilbageblivende, blandt dem, som sang, kun faa, og disse kun i et ringe Maal, vare i Stand til at fatte, hvad der foregik, og besvare hines Følelser. Det Forunderlige ligger deri, at de, som følte meest, maatte tie, medens de lidet tænkende og lidet følende Idioter tolkede Sjælens Følelser.

Det første Par Timer gaves Underviisningen inde i Huset, men op paa Dagen flyttede man ud i Haven, hvor der i en lang, rummelig, skyggefuld Pergola findes Borde og Bænke, som ere fordeelte paa en saadan Maade, at den ene Afdeling ikke kan forstyrre den anden. Her gives om Sommeren Underviisningen største Delen af Dagen; blot den tidlige Morgenstunds skarpe Luft undgaaer man, ligesom Aftenens Taager. Om Efteraaret trækker man sig efterhaanden tilbage fra dette luftige Skolerum, og om Vinteren gives al regelmæssig Underviisning inden fire Vægge.

Jeg overværede først Underviisningen i øverste Afdeling, hvor Hr. Landenberger var beskjæftiget. Børnene oplæste Stykker af det nye Testamente, som derpaa bleve gjennemgaaede med stor Omhu i enhver Henseende; Læreren forsikkrede sig først og fremmest om, hvorvidt det Oplæste var bleven fulgt og opfattet af Alle; Sætningerne bleve analyserede, eftergaaede i deres Bestanddele, vanskelige og usædvanlige Ord bleve forklarede, og i Stedet for de eiendommelige bibelske Udtryk og Betegnelser bleve andre

indsatte, som hentedes fra Hverdagssproget. Derpaa beskjæftigede man sig med Indholdet, som gjenfortaltes og forklaredes, og andre Gjenstande, som stode i Berøring dermed, bleve ligeledes gjennemgaede; saaledes knyttede sig Belæring af det forskjelligste Slags, saasom Sprogunderviisning, Naturbeskrivelse, Jordbeskrivelse o. s. v. til Læsningen i den hellige Skrift. Børnene i denne Afdeling kunde alle læse og skrive og vidste ret godt Besked i den bibelske Historie. Børnene modtages herfra til Confirmation af Præsterne (af evangelisk Bekjendelse), og i den sidste Aars-Beretning meldes der, at til Foraaret af Klassens 20 Elever de 10 ville blive confirmerede.

Hvorledes ere nu de Resultater opnaaede, som man her har for Øie? Man vil strax have bemærket, at Religionen spiller en meget fremtrædende Rolle i denne Anstalt, og det er ogsaa Vækkelsen af det sædelige og religiøse Liv, som man fornemmelig stiller sig til Opgave. Dette naaes nærmest igjennem Gemytslivets Udvikling; man stræber derfor ved kjærlig Behandling at vække et kjærligt Sind hos Barnet, idet man tillige giver Phantasien og Forstanden, som jo maae udvikles samtidigt, saafremt nogen harmonisk Aandsudvikling skal finde Sted, saadan Næring, der tillige er Næring for Følelsen; hertil mener man nu, at Biblen frembyder saameget Stof, at man ikke kan vælge noget bedre Grundlag og Udgangspunkt for Underviisningen. Det lod ogsaa til, at Børnene i det Hele taget temmelig tidlig lærte at fatte de simple og smukke Fortællinger i Biblen. Naturligviis maa her, ligesom i den Sägertske Anstalt, Øvelse i Brugen af Sandserne være det Allerførste, og til en vis Grad maae

Evnerne være udviklede, inden man kan finde Tilknytningspunkter for den bibelske Underviisning; dernæst maa der som sagt sørges for en harmonisk Udvikling, ved hvilken alle det aandelige Livs Potenser komme til deres Berettigelse; I Erkjendelsen heraf drives med Iver Erfaringsunderviisningen i de to lavere Afdelinger, navnlig i den anden, medens Børnene i den underste Afdeling fornemmelig øves i at bruge deres Sandser, i at skjønne, opfatte og skjelne. Arbeidet i denne sidste er fordeelt imellem alle Lærerne, hvilket vistnok har sine store Fordele, da det er faa særdeles vanskeligt og trættende, og da tillige Lærerne stadig ere ved Anstalten, kjende alle Børnene og conferere med hverandre, kan man nok forstaae, at dette lader sig gjøre.

I øverste Afdeling hørte jeg Hr. Landenberger gjennemgaae med Børnene Fortællingen om den Blinde, som blev helbredet af Christus. Marc. 8. 22. Eleverne sade om et Bord i Pergolaen, 20 i Tallet, medens nogle af den underste Afdeling sade eller stode som ligegyldige Tilhørere eller rettere Tilskuere; thi paa denne Dag gik ikke Alt i sin sædvanlige Orden, da den ene Lærer var bortreist, som ovenfor omtalt, og Døvstummelæreren, som skulde erstatte ham til hans Tilbagekomst, maatte bringe de 7 Døvstumme til Winnenden. Læreren spurgte Børnene, om de kunde huske Historien, og ikke faa bade om Tilladelse til at fortælle den. Læreren udsøgte en af dem, og med Spørgsmaal og Svar blev nu gjennemgaaet, hvorledes Christus vædede den Blindes Øine med Spyt og lagde Hænderne paa ham og spurgte ham, om han saae Noget, idet Læreren anskueliggjorde det ved at efter-

gjøre Bevægelserne; „og han saae og sagde: Jeg seer Mennesker, som Træer, gaae omkring. Derefter lagde han atter Hænderne paa hans Øine og kom han til at see, og han blev helbredet og saae klarlig.“ Da Læreren kom til Forklaringen af det Sted: „Jeg seer Mennesker, som Træer, gaae omkring,“ spurgte han et af Børnene: „Kjender du et Menneske?“ hvilket bejaedes; „Viis mig da et Menneske!“ Det skeete. „Nok et!“ o. s. v. „Er du et Menneske?“ — „Ja.“ „Ja, alle de, som sidde her, ere Mennesker, baade A. og P. og D. (o. s. v.), alle Børn ere Mennesker.“ „Viis mig et Træ!“ „Nok et Træ!“ o. s. v. — „Er et Træ et Menneske?“ — „Nei!“ — „Træet staaer fast, det kan ikke gaae, prøv paa at rokke det af Stedet, — du kan gaae, lad mig see! — Han kan gaae, hun kan gaae, Menneskene kunne gaae. — Naar den Mand, som vi fortalte om, siger: „Jeg seer Mennesker, som Træer, gaae omkring!“ saae han saa rigtig?“ — „Nei!“ — „Han kunde ikke gjøre Forskjel paa Træer og Mennesker, — men I kunne see!“ o. s. v. Læreren lod derpaa et Par af de Andre gjentage Historien for at forvisse sig om, at de havde fulgt den og forstaaet den. Da nærmede sig netop en blind idiot Pige, og Læreren gjorde nu opmærksom paa denne og spurgte om hun kunde see, hvortil der svaredes! „Nei, hun er blind.“ Læreren tog derpaa en lille Dreng frem og holdt ham for Øinene, idet han spurgte ham, om han kunde see, hvortil denne svarede: „Ja.“ Nogle af de Andre loe. Læreren viste ham derpaa en Stol og spurgte, om han kunde see den; — Ja! — Han holdt nu Haanden for hans Øine og gjentog Spørgsmaalet; — Ja! —

Hvor er den da? — Drengen pegede iblinde paa den; han huskede, hvor den stod, og hvorledes den saae ud, og bildte sig derfor ind, at han saae den, idet han forvexlede det i Sjælen optagne og bevarede Billede med Gjenstanden. Læreren lod derpaa Stolen flytte, medens han holdt for Drengens Øine, og gjentog Spørgsmaalet; men det hjalp Jutet; thi Drengen mærkede, hvor Stolen blev stillet, og vendte sig om for at pege paa den. Nu lod Læreren ham opsøge Stolen og samtidigt denne flytte; Drengen gik forbi den, og da Læreren derpaa tog Haanden fra hans Øine, var Stolen ikke til at see, og det blev saaledes indlysende for Drengen, at han ikke kunde see med lukkede Øine. Imidlertid maatte det sikkert gjentages oftere, inden det kunde siges at være bleven en Erfaring. Læreren spurgte: „Kunne I huske Historien om Katten, som skreg i Haven?" Ja, den kunde de næsten alle huske. Der blev nu fortalt en Begivenhed, som var forefalden i Egnen. „Tjenestefolkene kom, den Ene efter den anden, og fortalte Herren, at en Kat skreg saa ynkeligt i Haven, at de ikke kunde sove, og at de ikke kunde finde den og faae den jaget bort. Omsider begav Herren sig derned, og da han gik efter Skrigene, fandt han tilsidst, ikke en Kat, men en Bylt, hvori et spædt Barn var indhyllet; han betragtede Barnet som en Gave fra Gud og blev dets Fader." Denne Historie lod til at have gjort megen Lykke hos Børnene; de huskede den, vilde alle fortælle den og morede sig meget over den. Den var sagtens allerede fortalt mange Gange; men netop derved havde Børnene kunnet tilegne sig den og faae den kjær. Den, der har saa uendelig Lidt, glæder sig over den ringeste Ubetydelighed —

i Livet seer man denne Sandhed tidt nok godtgjort i en ringere Maalestok, i Idioternes paa Glæde saa fattige Liv træder den os imøde med de stærkeste Farver. Hr. Landenberger har efterhaanden samlet endeel Fortællinger, hentede deels fra Biblen, deels fra det daglige Liv, som han har benyttet under sin Virksomhed og fundet fortrinligen egnede for disse Børn. Jeg opfordrede ham til at udgive dem, forat de saaledes kunde blive frugtbringende i en videre Kreds, og han syntes ikke at være utilbøielig hertil. Naar han engang gjør Alvor deraf, ville Idiotlærerne i et saadant Værk erholde et fortrinligt Hjælpemiddel, og et af de mange Savn, som Idiotopdragelsen, lige som enhver anden Ting i sin Fødsel, maa finde sig i, vil være afhjulpet.

Egentlig Regneunderviisning saae jeg ikke i Winterbach; Læreren lagde flere Pengestykker paa Bænken og opfordrede et af Børnene til at hente eet, derpaa nok eet, saa nogle, endelig alle; dette gik nogenlunde, skjøndt ikke uden Feiltagelser, som vistnok især bleve begaaede af Uopmærksomhed; naar den Ene begik en Feil, maatte en af de Andre rette denne, og det hele Foretagende syntes at more meget, maaskee tildeels, fordi Pengestykkerne vare blanke og af forskjellig Størrelse. Ogsaa i at udsøge store og smaae bleve de øvede.

Hvor lidt Begreb Idioterne have om Udstrækning, derpaa saae jeg her et Exempel; Læreren spurgte en stor Dreng, om han kunde naae Taget paa Huset, hvortil denne svarede: „Ja." Da han blev opfordret til at forsøge det, stillede han sig paa Tæerne og rakte Hænderne i Veiret, idet han strakte sig af al Magt. Det gaaer,

som jeg alt har bemærket, med Idioterne, ligesom med smaae Børn; de have ikke gjennem Erfaringen faaet Begreb om Afstandens Betydning.

En af de videst fremrykkede Drenge, som ikke deeltog i denne Underviisning, var for Øieblikket beskjæftiget med at plukke Blomster, som han afskar med en Kniv. Da han samlede Blomsterne i Haanden, stak han Kniven i Lommen, saaledes at Spidsen vendte opad. Jeg gjorde Læreren opmærksom herpaa, og denne forklarede nu for Drengen det Farlige deri, idet han tillige opfordrede ham til snarest muligt at forfærdige sig et Træfuteral til Kniven. Denne Dreng var nemlig en dygtig Træskjærer, Han var meget stille og undseelig, men saae venlig og tilfreds ud og havde friske røde Kinder. Han var, om jeg mindes ret, 16 Aar og skulde confirmeres med det Første for derpaa at vende hjem.

Da jeg siden vandrede om i Haven og underholdt mig med Hr. Landenberger, forestillede denne flere af Børnene enkeltviis for mig og fortalte mig om deres Tilstand. Blandt disse vil jeg fremhæve en stor Dreng, der saae ganske overordentlig ulykkelig ud; Øiet var i høieste Grad bedrøvet, Panden var gjennemfuret af dybe Rynker, og et Udtryk af Mismod var udbredt om Munden. Han havde et godt og kjærligt Gemyt og gjorde sig særdeles megen Umage for at forstaae, hvad man sagde til ham, ja han var usædvanlig opmærksom; det lod til, at han var mere tungnem end dorsk, og at det just var Bevidstheden om hans ringe Fatteevne, der gjorde ham saa mismodig. Han talte ogsaa med megen Besværlighed og skar hæslige Grimasser dertil. Han havde endnu

ikke været der længe, og man gjorde sig gode Forhaabninger om at bibringe ham det, man anseer for Hovedsagen.

En lille Dreng sad, med sin Tavle paa Skjødet, paa Græsindfatningen af et Bed og tegnede forskjellige Figurer. For at prøve, om han forbandt Talent med Lysten, tegnede jeg et Hoved for ham og opfordrede ham til at tegne det efter; med stor Beredvillighed tog han fat paa Arbeidet, og det lykkedes ret godt; imidlertid lod det til, at det ikke havde tilfredsstillet ham selv; thi da jeg siden kom hen til ham igjen, havde han udslettet sin Tegning og begyndt forfra.

Jeg har i det Foregaaende lovet at anføre nogle Exempler paa specielle Færdigheder; eet saadant have vi seet i den Sägertske Anstalt, og ovenfor har jeg anført to; det er en Selvfølge, at saadanne Anlæg navnlig ville opdages i de Anstalter, hvor Børnene ere beskjæftigede med Haandværker og Haandarbeider. Dette er Tilfældet i Winterbach, hvor Drengene forfærdige Uldschavler og Tæpper, væve Bændler og flette Straamadrasser og Straaskoe, og Pigerne sye Klæder og strikke Strømper, Huer og Underliv (hvorved det bemærkes, at deres Mangel paa Talsands besværliggjør Arbeidet, da Maskerne eller Omgangene maae tælles) og ere beskjæftigede i Haven, i Kjøkkenet og i Spisesalen. Af Lege der mere directe ere en Forberedelse til Arbeide, vil jeg anføre Opførelsen af Bygninger ved Hjælp af Træklodse, hvormed Drengene nu og da ere beskjæftigede.

De Arbeider, som Børnene forfærdige, blive deels benyttede i Anstalten, deels solgte til Indtægt for denne. Enkelte Gjenstande forfærdiges blot paa Bestilling.

Man kan naturligviis tænke sig en heel Deel andre Beskjæftigelser for Børnene, som ikke blive anførte i Beretningerne. Jeg saae f. Ex. en Pige more sig med at trække Perler paa Traade o. A. d.

Her gjorde jeg ogsaa Bekjendtskab med en overmaade snaksom Dreng. Naar denne kom hen til En og begyndte paa sine gængse Historier og Tirader, kunde man let skuffes i Øieblikket og antage ham for en meget forstandig lille Fyr, saa „altklug" var hele hans Maade at tale og tee sig paa; naar han havde gjort en Bemærkning, som han pleiede at slutte med et „Ja" eller et Suk, saae han frem for sig, som om han grundede over, hvad han havde fremført, og derpaa tog han fat paany som En, der har det Hele paa rede Haand. Det havde han ogsaa virkelig, eftersom det var en tankeløs Opramsen af en Række Ord, som han i sine tidligere Dage havde lært, og som vel indeholdt et Slags Mening, men en for ham ligegyldig. En Fortælling, som han holdt meget af, handlede om, hvorlunde et Træ var faldet omkuld og havde slaaet hans Tante ihjel. Ligeledes holdt han meget af at tale om Grisserier, som han overhovedet havde megen Lyst til at have at gjøre med saadanne Sager, der paa Grund af deres æsthetiske Anvendelse, Ildelugt o. s. v. eller paa Grund af visse Tankeassociationer ikke gjerne nævnes i det daglige Liv. Han hørte til underste Afdeling.

Som Exempel paa en af de mindre sædvanlige Aarsager til Idioti, vil jeg nævne en Dreng med et, i Forhold til hans Alder, paafaldende lille Legeme, om hvem man fortalte mig, at han i sin spæde Alder var bleven sultet i den Grad, at han var bleven Idiot.

Ved Middagsbordet var der navnlig een Dreng, som tiltrak sig Opmærksomheden ved sin i høi Grad stridige Opførsel. Da den dampende Mad blev sat for ham, skød han den bort fra sig, rimeligviis, fordi Dampen var ham ubehagelig, og ligesaa tidt, som man satte den for ham, ligesaa tidt skuppede han den bort igjen under Graad og Skrig; Graaden var arrig, og Skrigene vare heftige. Drengen havde Villie, og det en bestemt Villie, men han vilde ikke sin egen Villie, han vilde blot ikke rette sig efter en Andens Villie, han var stridig, og den nervøse Tilstand, hvori han blev bragt derved, gjorde ham arrig. Saa længe de andre Børn sade tilbords, rørte han ikke Maden, og man lod ham omsider skytte sig selv; men saasnart de Andre reiste sig, trak han hurtig Tallerkenen hen til sig og gav sig til at spise med en Graadighed, der vidnede om, at han ikke manglede Appetit. Maden var da just heller ikke mere til at brænde sig paa.

Med Hensyn til Idioternes legemlige Tilstand skriver en erfaren og tænksom Idiotlærer (Hr. Sander i Berlin) i et Brev til mig: „Her nytter nu ingen Medicin og intet Pulver; men lykkes det at hæve og styrke Evnerne til en vis Grad, blive Børnene tidt fuldkommen raske, ja deres Legeme forandrer sig i dette Tilfælde tidt ganske overordentlig.“ Heri har han sikkert fuldkommen Ret; dog anerkjender han ogsaa tilfulde den legemlige Bevægelses store Betydning. Denne spiller en meget betydelig Rolle i Winterbach; navnlig har man i den sidste Tid indført Lægegymnastiken (die Heilgymnastik) efter den Lingske Methode, bearbeidet af Dr. Neumann. Denne er, som bekjendt, udgaaet fra Sverrig, hvor Fægtelæreren og Digteren Peter Henrik

Ling i Begyndelsen af dette Aarhundrede, med de svenske Rigsraaders Bevilling, grundede et Central-Institut for alle Grene af Gymnastiken, som især siden 1834 er kommen til stor Anseelse. Efter Lings Død har Branting, en Elev af ham, overtaget Bestyrelsen. To andre Elever af Ling ere de Ron og Georgii, som have oprettet lignende Instituter, den Første i St. Petersborg, og den Sidste i London. Det fjerde befinder sig i Berlin, oprettet af Dr. Eulenburg, bestyret af Dr. Neumann (Vorstand des heilgymnastischen Cursaals zu Berlin), som har udgivet et Værk tituleret: Die Heil-Gymnastik, oder die Kunst der Leibesübungen, angewandt zur Heilung von Krankheiten, nach den Systeme des Schweden Ling und seiner Schüler, Branting und de Ron, so wie nach eigenen Ansichten und Erfahrungen. Berlin 1852. Denne Lægegymnastik har man, som sagt, fornylig indført i Winterbach, hvor Hr. Landenberger driver den med stor Iver. Jeg saae den udført med to halvvoxne idiote Piger, som ikke blot med stor Lydighed og Nøiagtighed udførte enhver Bevægelse, som blev forlangt, men endog syntes at have Fornøielse af det hele Foretagende. Jeg tvivler ikke paa Sagens gavnlige Virkninger; men det forekommer mig, at den kunde fremtræde i en simplere Form, end Tilfældet er hos Neumann. Man har her linielange tydske Ord og Ordforbindelser som tekniske Benævnelser for de forskjellige Stillinger og Bevægelser.

For at prøve de saakaldte „duplicerede Bevægelsers" Eftervirkninger tog jeg imod Landenbergers Tilbud at foretage nogle af disse med mig selv, f. Ex. at løfte

Benet langsomt imod den vigende Modstand, som frembringes ved et sagte, men stadigt og eensartet Tryk, eller omvendt, at yde en regelmæssig, men vigende Modstand med Foden imod en fremmed Kraft, som løfter denne, o. s. fr.

Moderen til den ene af hine Piger var tilstede ved Øvelserne; hun var kommen i det Haab, at faae sin Datter hjem med sig. Hun meente, at nu havde denne været der i to Aar, saa maatte hun da sagtens være kommen saa vidt, at hun kunde hjælpe i Huusholdningen; hun blev haardt skuffet, da man sagde hende, at hun maatte have Taalmodighed endnu i nogen Tid, at man havde det bedste Haab om, at hendes Datter vilde blive en ret flink Pige, men at det vilde være stor Synd at tage denne bort nu, da hun netop havde begyndte at tale og at gjøre raskere Fremskridt. Slige urimelige Fordringer have Idiotopdragerne tidt at kæmpe imod eller at finde sig i; Folk troe ofte, naar de omsider have faaet Tro til Idiotopdragelsen, at der vil skee Underværker med deres idiote Børn, naar disse blive bragte til en Idiotanstalt. At Idiotopdragelsen er et Kjærligheds- og Taalmodigheds-Værk, som man skal glæde sig over, og ikke et Underværk, som man skal beundre eller forundre sig over — det falder dem ikke ind; at det, som i aandelig Henseende kan gives et Menneske, stedse staaer i Forhold til det, som Mennesket har — dertil tages intet Hensyn.

Jeg fortalte før, at Børnene i 3die, underste Afdeling, ikke blot beskjæftiges af den særlig for deres Skyld ansatte Lærer og af Pleiepersonalet, men tillige af Lærerne i de to andre Afdelinger; derved at den af Anstaltens

Lærere, som besørgede de Døvstummes Underviisning, blev forflyttet tilligemed disse, har man faaet Raad til at ansætte endnu en Lærer for de idiote Børn, og det er derfor Hr. Landenbergers Hensigt at dele 3die Afdeling i to Partier, for saaledes at gjøre Arbeidet lettere og derved at udrette mere for de Laveststaaende. Samtidigt hermed vil en mere methodisk Fremgangsmaade blive indført for denne Afdeling.

Hvad Forholdet angaaer imellem Bestyreren og Overlæreren, saa er det en Fornøielse at see, hvorledes de arbeide Haand i Haand. De ere Venner og Svogere og dele Godt og Ondt med hinanden; de ere begge gifte og have en Flok raske Børn, og i flere af deres nærmeste Slægtninge have de fundet flinke Medhjælpere. Landenberger forestaaer, som vi have seet, Opdragelsen og Underviisningen, medens Forstanderen bestemmer den legemlige Behandling. Naar et af Børnene kom til Læreren og klagede over Smerter eller Upasselighed, hed det altid: Gaa til Doctoren!

Jeg gjennemvandrede Huset med Hr. Landenberger og besøgte de velindrettede Soveværelser, Badekamre, Gymnastikværelse, Afklædningsværelse o.s.v. I Gymnastikværelset saae jeg de ved Lægegymnastiken brugelige Apparater, med Hensyn til hvis Anvendelse jeg maa henvise til Neumann's Værk, hvor der tillige findes Tegninger af dem.

I et af Værelserne befandt sig to sengeliggende Idioter, af hvilke den ene ikke blot var aandssløv og lam, men tillige døvstum og næsten ganske blind; — i et saadant Tilfælde kan det undskyldes, naar Haabet svigter og

man siger: Her er Veien lukket! Og ikke destomindre bestræber man sig for, saavidt muligt, at give hendes Liv et Indhold ved at indvirke paa hendes Gemytsliv, ved at stemme hendes Sind kjærligt og saaledes vække en tilfreds Sindsstemning hos hende. Pigen, som passede disse to Pigebørn, havde tillige en Dreng at passe paa, som ikke var sengeliggende. Denne maatte stedse være under Bevogtning paa Grund af hans vilde Nykker; det kunde f. Ex. falde ham ind at fare løs paa og bide den Første den Bedste; han holdt meget af at krybe sammen i en Krog, hvor han da laae og brummede.

Foran Huset ligger som sagt Haven. Først træder man ud paa en halvkredsformig Plads, som er omgiven af Bænke, og i hvis Midte der staaer en ypperlig, ny Brønd. Herfra løbe Gange ud imellem Urte- og Blomster-Bede til Pergolaen og Haveindhegningen, over hvilken man skuer ud over det herlige Landskab. I denne Have opholde Børnene sig særdeles meget om Sommeren; naar Veiret er gunstigt, sidde de og arbeide paa Bænkene ved Brønden, modtage Underviisning i Pergolaen, ere beskjæftigede med at passe Haven og løbe og lege i Gangene. Jeg har allerede fortalt, at jeg opholdt mig en Tidlang i Haven for at iagttage Børnene, naar de vare mere overladte til sig selv; jeg vil blot endnu tilføie et Forsøg, jeg gjorde med at faae nogle af dem til at lege. Jeg lod en lille Dreng løbe Haven rundt, idet jeg opfordrede ham til at skynde sig; strax efter sendte jeg en anden afsted, idet jeg opfordrede ham til at hente den første tilbage, og derpaa en tredie, som skulde bede den første at skynde sig; denne sidste skød Gjenvei og naaede sin Kammerat, men

opholdt ham saalænge, at han derved bidrog til at Forfølgeren indhentede ham; de ankom lidt efter alle tre tilsammen, veltilfredse over Legen. Jeg tog derpaa et Straatoug, som jeg lagde over Skulderen paa den Ene, idet jeg gav den Anden en Green i Haanden, og lærte dem nu at lege Hest; da de havde løbet Haven rundt, lod jeg dem skifte Rolle. Ogsaa denne Leg morede, ja den vakte endog hos Andre Lyst til at gjøre det Samme.

Seent paa Eftermiddagen forlod jeg det venlige Winterbach og Anstalten med de af Naturen saa stivmoderlig behandlede Børn, opfyldt af Agtelse for og Taknemmelighed imod de elskværdige Mennesker, jeg havde lært at kjende. Havde det, jeg saae og erfarede i den Sägertske Anstalt, begrundet den Overbeviisning hos mig, at idiote Børn kunne opdrages og udvikle sig til en bevidst, tilfreds og nyttig Tilværelse, og at det derfor er en Pligt for Staten at oprette Idiotanstalter, saa vakte først det, som jeg iagttog og oplevede i Winterbach, Lyst og Mod hos mig til selv at arbeide for denne Sag, og det var her, den Beslutning modnedes hos mig, efter bedste Evne at virke for Oprettelsen af Idiotanstalter i mit Fædreland og, saafremt Forholdene vilde tillade det, tillige som Idiotopdrager.

"Heilanstalt Mariaberg."

Min anden Excursion fra Stuttgart gik vestpaa, til „die schwäbische Alp", eller, som den ogsaa slet og ret kaldes, „die Alp." Efter en Fodtuur fra Esslingen (ved Jernbanen) til Nürtingen naaede jeg omsider med forskjellige Postbefordringer over Reutlingen til Engstingen (det evangeliske Klein E. ved Siden af det katholske Groß E.); Veien gik paa Slutningen af denne Kjørsel igjennem en Dal, med Kalkklipper til alle Sider, tildeels skovbegroede (paa en fritstaaende Klippeblok, høit tilveirs, kneiser her det nysopførte Lichtenstein) og derpaa i Svingninger opad selve Klippen til Toppen af „die Alp." Det er en yderst romantisk Egn, og fra Høiden seer man langt ud over det lavere Land. Her ender Postforbindelsen i Retning af Mariaberg. Jeg lod mig derfor af en Bonde, en pudsig Fyr, for en Spotpriis befordre herfra til Mängerkingen, paa en Fordøielsesvogn med een Hest og een Vognstang. Derpaa begav jeg mig tilfods til Mariaberg. Jeg vandrede ad en meget smuk Vei igjennem en Dal, som gjennemstrømmes af en Bæk, og fik snart Anstalten i Sigte. Denne, en gammel Klosterbygning, ligger paa en steil Klippe, som hæver sig i Udkanten af Laucher-Dalen. Jeg gik over en lille Bro, som er slaaet over Bækken,

og naaede Foden af Klippen, som jeg derpaa klattrede opad. Igjennem en Port kom jeg ind i den rummelige ydre Klostergaard og spurgte nu efter Bestyreren. Man viste mig hen til en lille Dør paa Bygningen, og saasnart jeg nærmede mig denne, kom en voxen Dreng løbende med Nøglen for at lukke mig ind. Det var let at mærke paa dennes Lader og Mine, at han var en Idiot, der ikke var bragt synderlig vidt i aandelig Udvikling. Han var først seent bragt til Anstalten; men skjøndt man ikke havde været istand til at bibringe ham Meget, var han dog bleven et nyttigt Medlem af det lille Samfund, hvori han levede; han var bleven Portner, ja, hvad der var end Mere, Hurtigløber, en paalidelig Overbringer af enhver Gjenstand og en nøiagtig og samvittighedsfuld Commissionair. Man kunde paalægge ham nok saa mange Ærinder, blot de laae indenfor Grændserne af hans Fatteevne, stedse udførte han dem tilfredsstillende; thi han huskede godt og var overordentlig expedit. Han var almindelig bekjendt i Egnen og paa de Steder, hvorhen han sendtes, og blev allevegne behandlet med Venlighed.

Den Første, som kom mig imøde i Anstalten, var Overlæreren, Hr. Rall, en ung, vakker Mand, (27 Aar gammel), som alt i 4 Aar har virket i Anstalten, og som fra sit 18de Aar har underviist Idioter og Døvstumme „zum Vergnügen." Han tog venligt imod mig og førte mig derpaa op i Skoven, hvor vi traf Doctorens Familie. Efter i nogen Tid forgjæves at have søgt Dr. Zimmer, mødte vi denne i Anstalten. Det var en jevn og gemytlig Mand med et alvorligt og velvilligt Udtryk i Ansigtet.

Her herskér, ligesom i Winterbach, et fortrinligt Forhold imellem Bestyreren (der Hausarzt) og Overlæreren, hvilket man strax mærker paa hele deres Maade at være paa med hinanden. Da Dr. Zimmer erfarede Formaalet for mit Besøg, førte han mig strax omkring i Anstalten for at gjøre mig bekjendt med Localiteterne, idet han tillige fortalte mig Et og Andet om Anstaltens Indretninger. I nogle af Stuerne vare Væggene behængte med Billeder og Skabene forsynede med Legetøi og forskjellige Gjenstande, Alt til Brug ved Underviisningen. Jeg fik Bolig paa Anstalten, som det er Skik og Brug her, imod en høist ubetydelig Godtgjørelse, der tillige indbefatter Bespiisning, ja endog Drikkepenge, da saadanne aldeles ikke modtages af Tjenestefolkene.

Mariaberg er et Frøkenkloster fra Begyndelsen af det 17de Aarhundrede, som senere er kommen i Statens Besiddelse og af denne overladt den vordende private Idiotanstalt til fri Afbenyttelse. Ogsaa med Penge understøttes denne af Staten. I Aaret 1847 begyndte Anstalten sin Virksomhed under Overbestyrelse af Overamtslægen i Urach, Dr. Rösch, i Forbindelse med en Comitee. Den umiddelbare Bestyrelse anbetroedes Dr. Krais. Den bærer Navnet „Heil- und Erziehungsanstalt für schwachsinnige Kinder.“ Fra først af var den hovedsagelig Lægeanstalt og Asyl, og den legemlige Behandling og Pleie spillede Hovedrollen; men efterhaanden er den anden Side af dens Opgave, nemlig Opdragelsen, Aandsudviklingen og Belæringen, mere og mere kommen til sin Ret. Aarsberetningen for 1854 er udstedt af „die Vorsteher, Autenrieth, Prof. in Tübingen (Dr. med) og Gessler, Pfarrer in Hengen

bei Urach"; men Director og Anstaltslæge (Hausarzt) er for Øieblikket Dr. Zimmer, og Underviisningen og Opdragelsen ledes af Hr. Kraft Rall. Anstalten tæller, efter den sidste Beretning, 61 Børn, hvoraf 45 ere i Stand til at modtage Underviisning; disse ere deelte i to Afdelinger, medens den tredie omfatter dem, der endnu ere uimodtagelige for Belæring. Egentlig Underviisning finder kun Sted tre Timer daglig (med Undtagelse af Søn- og Helligdage), nemlig fra 8 til 11½, med ½ Times Afbrydelse.

I nederste Afdeling er det Lærerens Opgave deels at iagttage Børnene forat finde Tilknytningspunkter, deels igjennem Legen at bekæmpe Børnenes Dorskhed og Ligegyldighed, at drive Sandse- og Articulationsøvelser, samt Erfaringsunderviisning (Anschauungsunterricht). Paa det andet Trin fortsættes disse Øvelser efter en udvidet Maalestok, idet man tillige begynder paa Læse- og Skrive-Øvelser, bibringer Talbegreber og ved Hjælp af Billeder paa en anskuelig Maade meddeler dem smaae og simple Fortællinger af Biblen og Livet. Hukommelsen øves tillige ved Udenadslæren, og Formsandsen vækkes og udvikles ved Tegning. For øverste Afdeling ere følgende Fag opstillede: 1) Religion, 2) „Anschauungs"-Underviisning med Læse- og Tale-Øvelser, 3) Bibellæsning og Bibelhistorie, 4) Hoved- og Tavle-Regning, 5) Skrivning, 6) Fortælling, 7) Nedskriven af Tildragelser, som Forberedelse til Brevskrivning, 8) Tegning, 9) Sang.

Den egentlige Underviisning i de to første Afdelinger varer, som sagt, kun 3 Timer; den øvrige Tid tilbringes paa forskjellige Maader, med Lege, Spadsereture, huuslige

Forretninger og Haandarbeider, saasom Straafletning, Hestehaarsfletning, Skosletning, Baandvævning og Forfærdigelsen af Brevcouverter, især for Drengenes Vedkommende, Syning, Strikning, Hækling o. d. for Pigernes Vedkommende. Imidlertid beskjæftige samtlige Lærere sig med de Lavestaaende blandt Børnene.

Jeg har i det Foregaaende lovet at omtale den elementare Regneunderviisning i Mariaberg, som syntes mig at være anlagt paa en meget hensigtsmæssig Maade. Man skaffer sig forskjellige Gjenstande i større Antal, saasom Ærter, Bønner, Korn, Knapper o.s.v. og udtager først selv og lader derpaa Barnet udtage 1 Ært, 1 Bønne o. s. v. 2 Ærter, 2 Bønner o.s.v., og naar dette er lært, skrider man frem til 3, 4 o.s.v. Man forhindrer derved baade, at Tallet bliver en tom Lyd eller et betydningsløst Tegn, og at det knytter sig uadskilleligt til en bestemt Gjenstand. Man lader Barnet ad Erfaringens Vei lidt efter lidt komme til Erkjendelse af Talbegrebet. Denne Fremgangsmaade har tillige den Fordeel, at den gjør det til en Leg, som ellers, selv for opvakte Børn, er et Arbeide, om endog et let Arbeide.

Jeg sagde, at der var 3 Lærere; men under mit Ophold var der kun 2, da den ene var reist bort paa en kort Tid. Underviisningen var derved kommen noget ud af sin sædvanlige Gang.

Jeg overværede saavel Overlærerens, som den anden (katholske) Lærers Underviisning, deels i Værelserne, deels i det Frie. I Winterbach var Haven det Sted, hvor man helst opholdt sig, i Mariaberg er denne kun lille, paa alle fire Sider indesluttet af Klosterbygningens Mure og be-

staaer kun af endeel Bede med Kjøkkenurter, brede Gange og en fri Plads med Gymnastikapparater. Man søger derfor ud til de nærliggende Marker og Skove, for der, i Guds frie Natur, at gjøre Børnene bekjendt med det, som Naturen frembyder. Jeg fulgte med paa en saadan Vandring; Børnene gik to og to med hinanden i Haanden, idet de dannede en lang Række af smaae Geledder. Veien gik ud over Markerne henimod Skoven, som man imidlertid ikke naaede, fordi Middagstiden stærkt nærmede sig. Paa Skrænten af en Bakke leirede Børnene sig, og Læreren underholdt sig nu med dem om de Gjenstande, som frembøde sig for Øiet, idet han lod disse undersøge og Et og Andet foretage med dem. Derpaa vendte man tilbage til Gaarden, hvor ogsaa den anden Afdeling snart indfandt sig. Havde hiin havt en rolig Spadseretuur og en lang Hvile, saa havde denne derimod havt en rigtig Jagttuur, derom vidnede noksomt Ansigterne paa dem, der overhovedet vare istand til at komme i Sved. Overlæreren, som havde været ude med denne Afdeling, satte sig til Klaveret, ligesom han kom ind i Stuen, og nu istemmedes en Sang af ham og Børnene, iblandt hvilke der gaves flere, der udmærkede sig ved en reen, klar og velklingende Stemme. Et Par af dem stillede sig heelt foran ved Klaveret og sang med en Andægtighed og Frimodighed, der vidnede om, at de ganske gik op i Sangen; især udmærkede sig en lille Dreng, der rigtig sang ud, som man siger, og det med en Stemme, som hverken manglede Klang eller Kraft.

Sangen spiller her, ligesom i Winterbach og paa Abendberg, en vigtig Rolle som Udviklings- og Opdragelses-

Middel, da dens Kraft til at vække og forædle Følelsen er almindelig anerkjendt i det sydlige Tydskland og Schweiz. Dertil kommer det andet Fortrin, med Hensyn til Articulationen, hvilket vi allerede have gjort Bekjendtskab med i den Sägertske Anstalt.

Efterat Sangen var tilende, opfordrede jeg Læreren til at lade et af Børnene fortælle en Historie; et Billede, som forestillede den barmhjertige Samaritan, der pleier den saarede Jøde, blev stillet frem, og den ovenfor omtalte Dreng, som sang saa godt, traadte ud paa Gulvet og fortalte med klar og tydelig Stemme den forlangte Historie; han havde forstaaet den og huskede den, det var tydeligt, imidlertid maatte han dog hjælpes af og til, naar han kom ud af det og standsede.

Ved Middagsmaaltidet havde man indrettet sig noget anderledes, end i Winterbach, idet man lod Størstedelen af Børnene spise først og kun lod de Viderekomne iblandt disse gaae tilbords med Familien, Lærerne, Pleiepersonalet og Tjenerskabet. Denne Indretning har sine store Fordele, idet paa den ene Side Børnene langt bedre kunne varetages paa denne Maade, paa den anden Side deres Foresatte, aandelige Forsørgere og legemlige Hjælpere kunne nyde Madro. Medens disse spise, sidde eller staae hine langs Væggene i Stuen. Man kan saaledes holde Øie med dem, de lære Bordskik ved hver Dag at have et godt Exempel for Øie, og de vænnes til at føie sig ind i en bestemt Orden. Efter Maaltidet blev der sunget en Psalme og oplæst et Stykke af Biblen.

Om Eftermiddagen vare Drengene beskjæftigede med at bære Brænde op fra Kjælderen. Nogle toge kun eet

Stykke ad Gangen og krøb trevent og langsomt opad Trappen dermed, medens Andre toge saa Meget, de kunde bære, eller endog Mere, og slæbte, saa Sveden drev ned ad Ansigtet; ikke alle Idioter ere **lade** og mange ere blot lade i enkelte Henseender f. Ex. naar det gjælder Talen. Det, som karakteriserer dem alle, det er **Tungnemheden,** den indskrænkede Fatteevne.

Derefter fulgte Gymnastiktimen nede i Klostergaarden. Denne gives af Overlæreren, som tillægger den en særdeles stor Betydning, ikke blot i legemlig og derved middelbart i aandelig Henseende; men tillige umiddelbart for den aandelige Udvikling. Den øver jo i Opmærksomhed og Lydighed og forbereder derved til Tænkning og Selvbestemmelse. Der blev hængt i Armene, der blev gaaet, marscheret, løbet, sprunget, hoppet, der blev gjort forskjellige Arm-, Been- og Legems-Bevægelser og Stillinger; den anden Lærer var tilstede, og desuden understøttedes Læreren af en Tjenestekarl. Drengene opstilledes efter Høiden, i en lang Række; der commanderedes: „See til høire!" og Halvdelen saae tilhøire, Resten tilvenstre, ligeud eller til Jorden; „Ret!" og nu maatte man rette og rette om, saa paa den Ene, saa paa den Anden; „Høire Arm ud!" herved blev naturligviis ogsaa begaaet Feil; men jeg begyndte at lægge Mærke til; at nogle af Drengene kunde modtage Belæring og rettes, idet de omsider forstode, hvad der meentes og gjorde derefter, medens det derimod var ganske umuligt med andre; disse sidste **misforstode** nemlig bestandig — de vare ikke blot tungnemme, men tillige tilbøielige til at opfatte Alting galt. Rakte en saadan Dreng den gale Haand frem, og viste man ham, hvorledes han skulde

gjøre, saa lagde han ikke Mærke hertil, som til Noget, der skulde efterlignes; men han stirrede paa Haanden, som vistes ham, eller greb efter den. De vare i stadig Bevægelse, Øinene løb omkring i alle Retninger, hvert Øiebilk bukkede de sig eller rakte Hovedet frem for at see nedad Rækken, saa tilhøire, saa tilvenstre; der var ikke Tanke af Opmærksomhed paa Lærerens Commando; det var, som om det slet ikke angik dem, men de blot vare Tilskuere. De hørte Intet, forstyrrede de Andre og trættede Læreren; de vare blot til Tidsspilde og Forvirring. Da Drengene begyndte at gaae og løbe paa Commando, kunde disse ikke længere være med, men maatte træde ud. Disse Børn hørte til de saakaldte „Kindesirren," **sindsforvirrede Idioter,** som jeg har lovet at omtale paa dette Sted. Det vil være indlysende for Enhver, ligesom det var det for mig, at Børn, der ere som de her omtalte, **ikke kunne gjennemgaae et almindeligt Barns Aandsudvikling** og altsaa heller ikke passe ind i den Behandling og Underviisning, som egner sig og er tjenlig for det blot idiote Barn. Hvor denne Forvirring kun er tilstede i ringere Grad, skal der kunne udrettes Noget, idet den efterhaanden taber sig; men ved de stærkere Grader deraf, troer jeg ikke, at man hidindtil har naaet noget Synderligt. Den Dreng, som paa Grund af sin Høide stod øverst i Rækken, havde hørt til denne Klasse af Idioter; men hans Sindsforvirring havde været af en ringere Grad og var tildeels forsvunden. Noget Uroligt i Øiet og Bevægelserne og det bestandig lattermilde Ansigt vidnede endnu om hans tidligere Tilstand. Men han forstod og udførte rigtigt, hvad der blev befalet, blot at

hans Bevægelser vare noget keitede. Han kunde læse, skjøndt lidt utydeligt og besværligt, gjenfortælle Indholdet og nedskrive efter Dictat; han hørte nemlig til øverste Afdeling. Den, der allerførst maatte træde ud af Rækken, var en lille Dreng af en paafaldende urolig Natur; han sprang og hoppede i Utide, han sparkede sine Naboer, traadte dem i Hælene og paa Tærne, slog ud med Armene til alle Sider og holdt ikke Hovedet roligt et Øieblik. Den anden Lærer tog ham ved Haanden og førte ham tilside; men da han et Øieblik efter løb hen og bragte Forvirring i Rækken, maatte Læreren blive staaende med ham i Haanden; der stod han nu og hoppede og trak for at rive sig løs, idet han stønnede ganske overordentlig; Læreren var venlig imod ham, klappede ham paa Hovedet og søgte at berolige ham, hvilket undertiden nyttede for et Øieblik, men heller ikke mere. Tilsidst blev det for galt og Læreren bragte ham derfor op i Huset. Da jeg engang om Eftermiddagen gik igjennem Corridoren, mødte jeg en Karl, som bar en Dreng paa Armen. Denne sidste havde Arme og Been indsvøbte og sad og rokkede uroligt. Jeg saae ham ikke i Ansigtet; men Hr. Rall fortalte mig, at det var en dybtstaaende „Kindesirre," en **idiot Galning** — jeg kalder ham saa, fordi han var af en balstyrig Natur og til enkelte Tider var ganske utæmmelig og næsten ubetvingelig.

Religionen spiller her, ligesom i Winterbach, en vigtig Rolle; det er en ligefrem Følge af den religiøse Aand, som herfker i det sydlige Tydskland, navnlig iblandt Schwaberne, og som gjør sig gjældende ved al Opdragelse og Underviisning. Dog var den noget mindre fremtrædende

her end i Winterbach, hvilket muligviis har sin Aarsag deri, at Mariaberg optager Børn baade af evangeliske og katholske Forældre, ja endog for disse sidstes Vedkommende har ansat en katholsk Lærer. I Virkeligheden er dette naturligviis uden Betydning for Børnene, da disse rimeligviis aldrig og under alle Omstændigheder ikke under deres Ophold i Anstalten komme saa vidt, at de kunne fatte de dogmatiske Forskjelligheder. Man gjør sig dette heller ikke til Opgave, men de tre Lærere stræbe til et fælleds Maal og virke i Eet og Alt med forenede Kræfter. Man vil blot ikke stemple Anstalten som udelukkende evangelisk ved at ansætte lutter Protestanter.

Jeg har endnu ikke omtalt, at der paa den Tid, da jeg besøgte Anstalten, sammesteds fandtes 4 mere eller mindre begavede døvstumme Børn, som ikke havde nogen særlig for deres Skyld ansat Lærer og derfor deeltoge i den Underviisning, som Idioterne modtoge. At dette er et Feilgreb, er jo indlysende; men jeg har ved Winterbach allerede omtalt Vanskeligheden af ganske at undgaae dette i et Land, hvor Døvstumheden gaaer Haand i Haand med Kretinismen (Idiotien), idet de skadelige Indvirkninger synes at kaste sig snart paa Hørenerverne, snart paa Hjernen, snart paa begge Dele.

Den følgende Dag var en Søndag, og da der paa denne ikke gives nogen Underviisning, da Lærerne endog have den saa temmelig til egen Anvendelse, og Børnene for det meste ere under Pleiepersonalets Opsyn, besluttede jeg mig til at begive mig paa Vandringen, saamegetmere som det allerede var September, og jeg endnu havde en

lang Reise for mig, først sydpaa, saa nordpaa, hvilken jeg ønskede at tilbagelægge før Vinterens Frembrud.

Ledsaget af Overlæreren forlod jeg den venligt beliggende Klosterbygning, som from Overtro havde grundlagt et Par Aarhundreder tilbage, lidet anende, hvilke Sjælemesser der med Tiden skulde synges inden dets Mure, lidet anende, at Nonnernes andægtige Bønner og fromme Sange for Sjælenes Frelse engang i Tiden skulde afløses af Mænds og Qvinders opoffrende Stræben og kjærlige Virken for de svagt Begavedes Udvikling, at Nonnernes Almisser og andre Kjærlighedsgjerninger, skulde gjenfødes i en ny Skikkelse i Asylets, Helbredelses-, Opdragelses- og Forpleielses-Anstaltens Virksomhed. Jeg kunde ved denne Leilighed omtale den Tildragelse, som Anstalten har at takke for, at Klostret fik en saa herlig, sund Beliggenhed. Da en Adelsmand paa det Sted, hvor hans to unge Sønner vare omkomne, idet de bleve qvalte i en Høstak, hvor de havde søgt Tilflugt mod et Uveir, vilde opføre et Nonne-Kloster og i den Hensigt havde ladet Stene kjøre ned i Laucher-Dalen, hændtes det, at man en Morgen savnede Stenene og omsider fandt disse oppe paa Klippen; det hed sig da, at det var den hellige Jomfrues Værk, og at hun vilde have Klostret opført der, hvor Stenene laae. Man nøiedes da med at opføre et lille Kapel nede i den fugtige Lancher-Dal; men oppe paa Klippen, i den friske, klare Bjergluft, reiste sig det herlige Kloster Mariaberg.

Hr. Rall ledsagede mig saa langt, som Tiden tillod det. Til en bestemt Tid var der nemlig Gudstjeneste i Klosterkirken, og Præsten — det var Hr. Rall.

Dr. Guggenbühls „Cretinen-Heilanstalt" paa Abendberg.

Efterat jeg fra Bodensøen af havde gjennemstreifet det østlige og midterste Schweiz i forskjellige Retninger, tildeels tilfods, naaede jeg omsider det ved Englændernes talrige Besøg velbekjendte og for sit store Antal af lige saa comfortabelt som elegant indrettede Hoteller, for sine herlige Omgivelser og sin sunde Beliggenhed berømte Interlaken. Jeg havde i den sidste Tid foretaget en anstrengende Fodtour, blandt Andet til Toppen af det for sin herlige og vide Udsigt, navnlig til de sneedækte Berneralper, om Sommeren saa hyppigt besøgte Faulhorn, og vilde nu udhvile mig i Interlaken. Efterat have opholdt mig her en Dag greb jeg atter til Alpestokken, ikke forat forlade Stedet, men forat bestige det nærliggende Abendberg. Dette hæver sig imellem Brienzer- og Thuner-Søen, til en Høide af 3500 Fod o. H., 1400 F. over Dalen. Veien gaaer i Zikzak opad Bjerget, igjennem Fyrre- og Bøge-Skove, og tilsidst naaer man ad en Gjenvei over en steil Mark, begroet med frodigt Græs, til den lige saa steile Have og det venlige Huus. Under Opstigningen frydes Øiet nu og da ved et Udkig til Dalen, Søerne og Bjergene, og naar man omsider træder ud af Skoven, staae de sneedækte Berneralper, Mönch, Eiger og Jungfrau, for En i hele deres Pragt.

I Haven traf jeg en Skare Drenge, som vare beskjæftigede med forskjellige Arbeider, navnlig med at hugge Steen; dette udførtes i opreist Stilling med et Huggejern, der blev ført som en Øxe. Det var de Viderekomne blandt Idioterne, jeg her havde for mig. De røde Kinder og Sveden paa Panden, det tilfredse Udtryk og den oprømte Stemning vidnede noksom om, at Beskjæftigelsen var god. Opsynet med dem førtes af en Neger — en Neger her? Ja, en Neger fra Jamaica, hvem Dr. Guggenbühl har medtaget fra London, hvor han havde været Huslærer. Denne talte helst Engelsk; findes der da engelsktalende Børn paa Abendberg? Ja, der er en engelsk Afdeling, ligesom der er en fransk og en tydsk; og dog er der kun 30 Børn. Der er altsaa i Grunden 3 ganske smaae Anstalter paa Abendberg, og det er ogsaa Guggenbühls vist fuldkommen rigtige Anskuelse, at en saadan Anstalt bør være lille; at her tre Sprog ere repræsenterede, har sin Grund i denne Anstalts eiendommelige Stilling. Dr. Guggenbühl ønsker nemlig, at den, som Moderanstalt, skal danne et Midtpunkt for alle Bestræbelser til Fordeel for Idioterne, at den skal være en europæisk Anstalt, en Universalanstalt. Som saadan kan den ikke udelukke fremmede Børn, og da Guggenbühl anseer det for sin Pligt at sørge for, at Børnene, naar de vende hjem, kunne forstaae deres Forældre og gjøre sig forstaaelige for dem, har han indrettet saadanne 3 Afdelinger for de i den civiliserede Verden meest gængse Sprog.

Negeren, Hr. Fuller, som er Lærer i den engelske Afdeling, fulgte mig ind i et Værelse, hvor han bad mig vente et Øieblik. Væggene vare decorerede med en Mængde

Doctordiplomer og andre skriftlige Hædersbeviisninger fra Universiteter og lærde Selskaber. Strax efter kom Huusholdersken ind og bad mig skrive mit Navn i en stor Bog, med hvilken hun derpaa fjernede sig for at melde mig hos Doctoren. Denne indfandt sig et Øieblik efter; han kom mig venlig imøde og var strax beredvillig til at lade mig tage Anstalten i Øiesyn. Han sagde mig, at han havde gjort sig det til Princip ikke at have over 30 Børn i Anstalten, fordi han ellers ikke vilde kunne overskue det Hele; fremdeles, at han kun optager saadanne Børn, for hvilke han tør haabe at udrette Noget, ja, at han ikke engang skyer at gjøre en Reise for at see et Barn, som tilbydes ham, naar han ikke af de skriftlige Efterretninger kan gjøre sig et klart Begreb om Barnets Tilstand.

Anstalten er godt forsynet med Lærerkræfter, idet der foruden de to Lærere, DHrr. Blumer og Fuller, findes flere Lærerinder. Guggenbühl anseer det nemlig, sikkert med fuldkommen Ret, for at være fordeelagtigt, at Mandens og Qvindens Bestræbelser forene sig til Opdragelsesværket, da de gjensidig supplere hinanden, og man paa denne Maade kan yde Børnene et Surrogat for Familielivet, tildeels kan erstatte dem Savnet af den moderlige Ømhed og den faderlige Bestemthed. Dr. Sägert har yttret til mig, at Qvinden ikke saaledes er i Stand til den theoretiske Gjennemtænken og den conseqvente Gjennemførelse af en Plan, som det hyppigt er Tilfældet med Manden, hvorimod han indrømmer Qvindens store Betydning for Barnets Pleie; men Dr. Guggenbühl har sikkert Ret, naar han tillægger Qvindens Værk en større Betydning, eftersom hun i Regelen i langt høiere Grad end Manden er

i Besiddelse af den Udholdenhed, Taalmodighed og Langmodighed, som fremgaaer af Kjærlighed og Medfølelse, saa at hun, naar hun kan tage Manden paa Raad og understøttes af ham, kan gjøre nok saa megen Nytte som denne ved den practiske Udøvelse af Opdragelsesværket.

Guggenbühl lever ugift, som han sagde mig, af den Grund, at han let, naar han var Fader, ved sine egne Børn kunde drages noget bort fra de stakkels Børn, for hvilke han ønsker at være i Faders Sted. Ifølge denne Opfattelse, indvier han altsaa ligefrem sit Liv til et Opoffrelsesværk. Som betegnende for denne Mands hele Maade at tænke og føle paa, vil jeg anføre en anden Yttring af ham; idet han gjorde mig opmærksom paa de tre sneedækte Bjerge, som laae for os rødmende i den nedgaaende Sols Straaler, sagde han: „der staae de tre mod Himlen rakte Fingre!“ Dette fremførte han saaledes, at man tydeligt mærkede, at det var en Tanke, der for ham havde en dybere Betydning, og ikke et øieblikkeligt Indfald.

Guggenbühl fortalte mig om de overordentlig store Vanskeligheder, han havde havt at kæmpe imod, om de Fordomme, der havde stillet sig i Skrankerne imod Oplysning og Humanitet, og hentydede paa de krænkende Misforstaaelser og Nedsættelser, han har maattet taale, og som navnlig i Schweiz have skadet Sagen lige saa meget som hine Fordomme. Ja, medens Guggenbühls Navn har vundet Anseelse rundt om i Verden, navnlig i England, medens hans Anstalt umiddelbart og middelbart er bleven Udgangspunkt og Mønster for Anstalter i fremmede Lande, er den i selve Schweiz deels lidet bekjendt, deels

mindre godt anseet, og i dette Land, som vrimler af Idioter, har siden Sagens Begyndelse kun reist sig een Anstalt foruden den paa Abendberg, og denne er endnu mindre bekjendt; Guggenbühl har i sine Samtaler med mig ikke omtalt den med et Ord, og da jeg i Münsingen, hvor den siges at være, spurgte efter den, sagde man, at det var en „Irrenanstalt".

De Fordomme, som Guggenbühl ved sin Optræden havde at bekæmpe, vare af en meget forskjellig Beskaffenhed. I de katholske Cantoner havde man vænnet sig til at opfatte Kretinens Tilværelse som en Uskyldtilstand, som det var Synd, bogstavelig talt, Synd at rive ham ud af. Ordet Cretin, Cretien, Christen (god Christen) tyder jo noksomt hen paa denne Opfattelse, som synes at være udgaaet fra Geistligheden, og som jo ganske stemmer med Katholicismens Aand. Endnu den Dag idag anseer man det paa mange Steder for en Lykke at have en Cretin i Huset. Har denne Opfattelse end været til Hinder for Guggenbühls, Séguins og deres Medarbeideres og Efterfølgeres Bestræbelser, saa har den dog for de ulykkelige Mennesker, der bare dette Navn, været et Værn mod raa Mishandling, Spot og Tilsidesættelse.

I de protestantiske Cantoner og Egne var og er endnu ofte Opfattelsen en ganske modsat, idet man stiller Kretinerne i Klasse med Dyrene, ja under mange af disse. Bleve Kretinerne af Katholikerne behandlede med Omhu, ja ofte med en Ærbødighed, der grændsede til Helgentilbedelse, saa bleve de af Protestanterne tilsidesatte som besværlige og unyttige Skabninger, ja ofte endog hensatte

i en Stald, hvor de da forkom i Snavs og Elendighed, indtil en tidlig Død gjorde Ende paa deres usle Tilværelse. Saaledes i de værste Tilfælde. Naturligviis fandtes der ofte Forældre, hos hvilke den medfødte Kjærlighed til Barnet ikke kunde overvældes af Fordom og Raahed, og i denne Henseende har Guggenbühl selv gjort flere glædelige Erfaringer.

Disse Fordomme herskede ikke blot blandt Almuen, nei, ogsaa i den dannede Verden havde de faaet Indpas, og de understøttedes af Videnskaben, som fremstillede Kretinismen og Idiotien, som en eiendommelig Existensform, som det ikke var Mennesket givet at omskabe eller omforme. Da derfor Guggenbühl optraadte og lovede at helbrede Kretiner, saa raabte tusinde Munde: Charlatan. Men Guggenbühl holdt Stand, og paa samme Tid, som Séguin begyndte sin Virksomhed i la Salpétrière (l'hospice des incurables) i Paris, kjøbte hiin Høiden af Abendberg og oprettede der en „Cretinen-Heilanstalt".

Aarsagen til, at han valgte et saa høit beliggende Punkt, var den Anskuelse, han var kommen til med Hensyn til den endemiske Kretinisme, at denne nemlig i Hovedsagen havde sin Oprindelse fra den usunde Luft i Dalene, hvor der er Moradser og Dunster og Mangel paa Vind og Solskin. Senere Undersøgelser have rigtignok viist, at der ogsaa findes Kretiner paa Bjergene, endog temmelig høit oppe; men man har dog tillige gjort den Iagttagelse, at der er flere paa de vestlige og nordlige Affald af Bjergene end paa de østlige og sydlige, og ikke Faa ere tillige af den Mening, at en med Dunster opfyldt Atmosphære, der ikke af og til renses af friske Lufttræk, kan bidrage Sit til

Kretinismens Udvikling. Det er endnu bestandig et Punkt, hvorom man er meget uenig, om det fornemmelig er en Egns klimatiske Forhold, der ere Aarsag i den endemiske Kretinisme (Idioti), eller om det er andre Omstændigheder, understøttede af disse, saa at man ikke saa meget kunde sige, at de klimatiske Forhold fremkalde Idiotien, som snarere, at de begunstige den. Dr. Müller i Winterbach, som har anstillet omhyggelige Undersøgelser desangaaende, har, som ovenfor anført, i Aarsberetningen for 1854 bekjendtgjort de vundne Resultater. Han antager Sumpluften (Sumpmiasma) for Hovedkilden til dette Onde; imidlertid opstiller han dog tillige en heel Deel andre Aarsager, der kunne virke i Fællesskab med hiin. Hvorledes det end forholder sig hermed, saa ere under alle Omstændigheder de idiote Børn, ogsaa hvad Opholdet angaaer, langt bedre farne ved at leve paa Abendberg, i den friske Bjergluft, end i de indeklemte Dales Sumpluft og Taager, derom kan der vel neppe være nogen Tvivl. Abendberg synes at være et i enhver Henseende sundt Opholdsted. Sommeren er aldrig trykkende hed, og Vinteren er i Regelen mild. Guggenbühl siger desangaaende: „I Løbet af 11 Aar have Blomsterne 6 Gange paany spiret paa Engene i December, og medens Interlakens Dal i denne Aarstid dr bedækket med Taager, begunstiges Bjerget af det yndigste Solskin. Ogsaa om Vinteren er Kulden kun sjældent vedholdende under 0° R.; saasnart som i April Sneen smelter, staae Foraarsblomsterne i Flor, og Vegetationen voxer da med utrolig Hurtighed." Dr. Rösch roser Beliggenheden og omtaler, at Huset staaer

frit til alle Sider, paa tør Grund, med Forsiden vendt imod Morgensolen, ligeledes beskinnet af Middagssolen, tildeels i Læ mod V. og N. ved Bjergets egen Opstigning og ved de nærliggende Forbjerge. Hertil kommer endnu den herlige Natur, som omgiver Abendberg, og som vistnok i mangt et Tilfælde kan indvirke oplivende paa de aandssløve Børn, som ere Vidner til dens afvexlende Pragt. Tidligere har Anstalten havt et Sommeropholdsted høiere oppe paa Bjerget; men da Klimaet der var temmelig raat, har Guggenbühl opgivet det, og Børnene ere nu hele Aaret paa eet og samme Sted. Naar man vil bedømme Anstaltens Beliggenhed, saa bliver naturligviis Spørgsmaalet, om man i et Bjergland som Schweiz kunde have fundet en sundere Beliggenhed; og derpaa, troer jeg, der maa svares Nei. I et Lavland som Danmark vilde Fordringerne blive ganske andre, da Betingelserne ere andre. Det Eneste, som synes mig uheldigt ved Beliggenheden paa et Bjerg, er Communicationens Besværlighed; men i denne Henseende er der truffet gode Foranstaltninger paa Abendberg, idet en bequem Vei fører op til Anstalten.

Dr. Guggenbühl er baade Læge og Pædagog, og han har hidindtil forestaaet og personlig ledet baade den legemlige Behandling og Opdragelse tilligemed Underviisningen. Men da han ikke indskrænker sin Virksomhed til Anstalten paa Abendberg, men tillige har stillet sig den Opgave at virke for, at Idiotapdragelsen vinder stedse mere Terrain i Verden, ønsker han at kunne forlade Anstalten nu og da; det er derfor nødvendigt, at der findes baade en anden Læge og en Overlærer ved denne, som i Bestyrerens Fraværelse kunne træde i hans Sted. I Hr.

Blumer har Dr. Guggenbühl fundet en dygtig Pædagog; en Læge har han endnu ikke fundet.

Da jeg først var ankommen til Anstalten, efterat den regelmæssige Underviisning var forbi, var Dr. Guggenbühl saa opmærksom at foranstalte nogen Extraunderviisning; men da jeg ønskede at see og høre noget Mere af Anstaltens Virksomhed, end Tiden tillod paa denne Dag, da fremdeles den følgende Dag var en Søndag, paa hvilken der hviles endeel, og da tilmed Guggenbühl ikke blev hjemme denne Søndag, besluttede jeg mig til at komme igjen om Mandagen. Han indbød mig til at komme ret tidligt og til at være hans Gjæst om Middagen.

Med Hensyn til Anstaltens Benævnelse: Cretinen-Heilanstalt, maa jeg anføre Følgende. Under **Kretiner** forstaaer Guggenbühl de Idioter, hvis Aandssløvhed er opstaaet som en Følge af en eller anden bestemt paaviselig legemlig Sygdom eller Svækkelse, medens han derimod med Ordet **Idioti** kun betegner den i en mangelfuld Hjernebygning begrundede Aandssløvhed. Da han anseer Idioterne (efter sidstnævnte Definition) for uhelbredelige, betyder hans Benævnelse „**Cretinen-Heilanstalt**" altsaa hverken meer eller mindre end **hvad vi vilde kalde en „Anstalt for helbredelige Idioter"**. Jeg vil anføre et Sted af Guggenbühls Værk: Die Heilung und Verhütung des **Cretinismus** o. s. v., hvor han selv forklarer dette sidste Ord. Han siger, at „saadanne Anstalter kun have at gjøre med den kretinske Udartelses første Begyndelse; hvorimod der ved den udviklede Kretinisme Intet mere er at gjøre. Da nu **Cretinismus** ikke betyder Andet end mangelfuld Udvikling i Henseende

til Legeme og Sjæl, eller „**Geistesschwäche mit körperlichen Gebrechen**", saa viser Erfaringen, at der forekommer en heel Række af Grader og Former, fra den sunde Menneskeskikkelse ned til den monstruøseste Vanskabning, der alle bør være Gjenstand for den medicinsk-pædagogiske Behandling."

Af Schweizes kirtelsyge Vanskabninger saae jeg slet ingen i Anstalten. De dybtstaaende „Cretiner" vare **smaae Børn** (tildeels fra fremmede Lande), der led af temmelig forskjellige Sygdomme, og hos Størstedelen af de **ældre Børn** var Tilstanden langt bedre end hos hine, baade i aandelig og legemlig Henseende.

Den legemlige Pleie i Forening med Lægebehandlingen, og understøttet af Legen og den kjærlige Omgang, spiller paa Abendberg Hovedrollen for de mindre Børns Vedkommende; det er derfor navnlig Lærerinderne og Barnepigerne (Wärterinnen), som tage sig af disse og lære dem at skjønne og frembringe de første Ord. Først naar de ere komne lidt videre, undervises de tillige af Lærerne, deels enkeltviis, deels flere tilsammen. Enkelte af Børnene ere særligen overdragne til en eller anden af Lærerinderne, som da næsten bestandig har Barnet om sig og for en Tid ganske træder i Moders Sted for dette.

Som hyppigt anvendte Kurmidler vil jeg nævne Gedemelkekuren, forskjellige Kurbade og Frictioner.

Ligesom i de alt omtalte Anstalter, er **Øvelse i Sandsernes Brug** det Første, man gaaer ud paa ved den aandelige Behandling. **Anskueliggjørelse** og **Gjentagelse** ere ogsaa her de Midler, hvorved man understøtter Idioternes svage Fatteevner, og til Brug ved

Underviisningen har man derfor livligt colorerede Billeder og legemlige Gjenstande. At **Lydighed** og **Vane** forberede til Selvbestemmelse og Sædelighed her, som i de andre Anstalter, behøver neppe at omtales.

Da jeg ankom Mandag Morgen, sade endeel af Børnene udenfor Huset, beskjæftigede med at synge under Hr. Blumers Veiledning. Sangen spiller nemlig ogsaa paa Abendberg en vigtig Rolle som Underviisnings- og Opdragelsesmiddel.

Derpaa begyndte Læretimerne i Huset. Med de Viderekomne holdtes ordentlig Skole; de læste, skrev og regnede, skrev efter Dictat, gjenfortalte mundtligt og skriftligt, lærte Geographi paa Reliefkaart, beskjæftigedes med naturhistoriske Skildringer o. s. v. En af Drengene viste stor Lyst til at fremvise sine Arbeider. Han kom flere Gange hen til mig for at hente Roes og Rettelse.

Som et mærkeligt Exempel paa en Idiot, der er bragt vidt, vil jeg omtale en 16aarig Dreng, der gjorde Tjeneste og Nytte som Lærer for sine svagtbegavede Kammerater, hvilke han omgikkes med den høieste Grad af Taalmod og Venlighed, idet han tillige med stor Opmærksomhed vaagede over, at Alle forstode, hvad han sagde, og rettede de Feil, som bleve begaaede, naar han dicterede Noget. Det var en smuk Dreng med et venligt og, i Sammenligning med de andre Børn, opvakt Ansigt; det Eneste, der mindede om hans tidligere Tilstand, var en høi Grad af Blyhed og Undseelighed; imidlertid svarede han dog, og det ret forstandigt, naar man tiltalte ham; men han rødmede, naar en Fremmed henvendte sig til ham, maaskee tildeels fordi han var vant til, at man undrede sig over ham.

Denne Dreng bliver sikkert fremhævet ved enhver Leilighed; men hvorfor skulde man af den Grund glæde sig mindre ved at see et saa gunstigt Resultat tilveiebragt?

Hr. Fuller var beskjæftiget med at lære en lille engelsk Pige, ret et yndigt lille Væsen, at læse. Hun havde allerede gjort ganske gode Fremskridt og var flittig, lydig og venlig. Jeg talte endeel med hende, og hun fortalte mig Et og Andet, at hendes Moder havde været der, at denne kom eengang hvert Aar, at hun selv helst vilde blive i Anstalten o. s. v. Hun hjalp sig stedse med **saa faa Ord som muligt**, og hendes Articulation var ufuldkommen.

Huset er omgivet af en indhegnet Plads, paa hvilken der findes Gymnastikapparater; iblandt disse lagde jeg navnlig Mærke til en høi Vippe med Touge til at hænge sig i, som Børnene benyttede meget til deres Fornøielse. Ogsaa inde i Huset haves flere Apparater til Legemsøvelser.

Da jeg vandrede et Stykke bort fra Huset med Guggenbühl, opdagede jeg en Dreng, som bestandig fulgte os i Hælene. Guggenbühl sagde venlig til ham, at han skulde vende om; men Drengen var ikke at bevæge dertil, han stod med sænket Hoved uden at svare et Ord. „Saaledes bærer han sig altid ad!" sagde Guggenbühl.

Jeg har alt omtalt, at Guggenbühl eier den øverste Deel af Bjerget. Til Jordens Dyrkning har han Karle, som nu og da understøttes af nogle af Børnene, og som ere anviste paa at omgaaes disse paa en forstandig Maade.

Medens jeg var paa Abendberg, bleve to Børn, som vare helbredede, afhentede af deres Forældre; det ene, en

Pige fra Egnen, hvis fattige Moder kom og afhentede hende med Taarer i Øinene, Taarer, der vare fremkaldte, ikke af Erkjendtlighed, men af Sorg over, at hendes Barn nu skulde vende tilbage til Armod og Nød; det andet Barn var en Dreng, som blev afhentet af sin Fader og af Glæde over Gjensynet og over Udsigten til at komme hjem blev saa oprømt og livlig, som han endnu aldrig havde været.

Da jeg første Gang forlod Stedet, ledsagede Dr. Guggenbühl mig et Stykke ned ad Bjerget; da jeg anden Gang tog Afsked, var det de to Lærere, den Hvide og den Sorte, som fulgte med og støttede til Alpestokken med Vindens Fart rutschede ned ad Græsskrænten næst ved Haven; det var den samme Gjenvei, ad hvilken jeg havde naaet Huset paa den første Dag; men det gik betydelig hurtigere nedad end opad. De fulgte mig til halvveis paa Bjerget, hvorpaa de vendte om for ikke at komme til at gaae i Mørke. Det var alt Skumring, og jeg skyndte mig derfor, alt hvad jeg kunde; da jeg ved Mørkets Frembrud naaede Foden af Bjerget, mødte jeg en Karavane af Herrer og Damer; en af Herrerne spurgte mig, om jeg kom fra Anstalten, og, da jeg bejaede dette, om jeg havde hørt Noget om et sygt Barn deroppe. Jeg svarede, at jeg Intet havde hørt om et specielt eller særdeles farligt Sygdomstilfælde; imidlertid fortsatte Selskabet ligefuldt sin Vei og fjernede sig med hastige Skridt opad Bjerget. Det var sagtens en Fader og Moder, som kom reisende for at see til deres syge, idiote Barn.

Man vil af det Meddeelte have seet, at deels Benævnelserne paa eet og samme Begreb ere forskjellige i de enkelte Anstalter, deels de samme Benævnelser bruges i noget forskjellig Betydning, saaat det altsaa ikke er noget Under, at megen Misforstaaelse og tilsyneladende Uenighed har blandet sig med de virkelige Uovereenstemmelser i Opfattelse og Anskuelser og vanskeliggjort de enkelte Arbeideres Samvirken.

For at lette Forstaaelsen har jeg bestræbt mig for at lade disse Uovereenstemmelser i Benævnelserne træde saa lidt som muligt i Forgrunden, idet jeg uden Hensyn til de paa de forskjellige Steder gængse Betegnelser i Reglen har benyttet Udtrykkene Idioti og Aandssløvhed (som Synonymer) og kun har brugt Benævnelsen Kretinisme, hvor der udtrykkeligt var Tale om den endemiske Idioti.

Hvorledes jeg opfatter Begrebet Idioti, fremgaaer allerede af det Foregaaende; det være mig blot tilladt her at sammenfatte det i faa Ord. Ved en Idiot forstaaer jeg et Menneske, der er i Besiddelse af saa **svage Aandsevner og Aandskræfter, at ingen eller kun en høist mangelfuld Aandsudvikling** kan finde Sted under de **sædvanlige Forhold.**

Jeg haaber, at Læseren er enig med mig i denne Opfattelse af Begrebet, d. v. s. erkjender, at man ved denne Definition **betragter Sagen fra det rette Syns-**

punkt. Grændsen imellem Idioter og andre Mennesker er ifølge denne Opfattelse ingen absolut, men en saadan, der er begrundet i de jordiske Forhold; den drages ikke imellem Idioternes og andre Menneskers **Sjæle,** men imellem de idiote og andre menneskelige **Væsener** under deres **jordiske Existens,** under **Forbindelsen imellem Sjæl og Legeme.**

Med Besøget paa Abendberg endte for det Første mine Besøg i Idiotanstalter; jeg havde haabet paa Hjemreisen endnu at kunne opsøge Dr. Ferdinand Kerns „Bildungsanstalt für Schwach- und Blödsinnige" i Leipzig og den af den sachsiske Regjering oprettede Idiotanstalt paa Hubertusburg ved Dresden, bestyret af Dr. Gläsche; men den pludselig indtrufne Vinter fremskyndede min Hjemreise, og jeg nøiedes derfor med at aflægge et nyt Besøg i Dr. Sägerts Anstalt, da jeg vendte hjem over Berlin. Jeg har allerede ved Beskrivelsen af mit første Besøg omtalt, at flere af Børnene i Løbet af et Fjerdingaar havde gjort Fremskridt, der ikke vare ubetydelige i Forhold til deres ringe Evner. Det var navnlig Hr. Sander, der i Mellemafdelingen havde tilveiebragt smukke Resultater, og Dr. Sägert anerkjendte dette tilfulde og talte til mig i meget rosende Udtryk om dennes Virksomhed. Til at meddele nøiagtige og paalidelige Efterretninger om de enkelte Børns Fremskridt var mit Besøg altfor kort.

Jeg har alt forhen antydet, at det ikke udelukkende var min Reises Formaal at besøge Idiotanstalter; ogsaa andre Opdragelses- og Underviisningsanstalter lærte jeg paa den at kjende; blandt disse vil jeg fremhæve saadanne, der, ligesom Idiotanstalterne, have gjort sig til Opgave at række en hjælpende Haand der, hvor Jordelivets Ufuldkommenhed og Forkrænkelighed yttrer sig stærkest paa den ene eller den anden Maade. Saadanne ere **Rednings-anstalter for Børn**, af hvilke jeg har taget tvende i Øiesyn, nemlig „Rauhe Haus" i Horn ved Hamborg, bestyret af Dr. Wichern, hvor der findes baade Drenge og Piger, og den derfra temmelig forskjellige „Rednings-anstalt for Drenge" i Bächtelen ved Bern, bestyret af Hr. Kuratli.

En meget betegnende Benævnelse, som Dr. Wichern brugte om Børnene i Rauhe Haus, vil jeg anføre. Da jeg fortalte ham, at jeg vilde besøge Dr. Sägerts Idiotanstalt i Berlin, sagde han: „Ja, her have vi blot **moralske Idioter.**" Ligesom en Mængde Børn blive Idioter i **intellectuel** Henseende, fordi de leve under Vilkaar, der ere saa særdeles ugunstige for den aandelige Udvikling, at deres svage Evner, der under gunstigere Betingelser vilde udvikle sig, blive satte i Stampe, saaledes ere jo disse i **moralsk** Henseende forsømte og fordærvede Børn saadanne, hos hvilke **Følelsen for Ret og Uret,** hvortil Spiren findes hos ethvert Barn, er bleven undertrykt og hindret i sin Udvikling, hos hvilke Samvittigheden, Følelsen for egen Skyld, er afstumpet, og hvis Villie derfor har vendt sig til Trods og Ryggesløshed.

Bächtelen skal være den ældste blandt de nu bestaaende Anstalter af denne Art i Schweiz; næsten i alle Cantoner findes nu saadanne, deels private, deels oprettede af Regjeringerne. En Søn af Digteren Baggesen, Hr. Pastor Baggesen i Bern, som er Medlem af Comiteen, og som interesserer sig levende for Anstalten, hvis Elever af ham forberedes til Confirmation, ledsagede mig ud til Bächtelen og forestillede mig for Hr. Kuratli; denne er en Elev af Wehrli, ligesom samtlige Lærere, og man kan heraf slutte sig til Anstaltens Karakteer. Agerbrug er Hovedbeskjæftigelsen om Sommeren, og Arbeide og Underviisning gaae Haand i Haand. Den bedste Anbefaling for Anstalten er den, at de unge Mennesker, som udgaae fra den, ikke behøve at søge et Hjem og Beskjæftigelse hiinsides Havet, idet man med Glæde tager dem i Tjeneste og i Arbeide, og dernæst, at de med saadan Kjærlighed hænge ved Anstalten og dens Bestyrer, at de hyppigt henvende sig til denne Sidste for at hente Raad og Trøst, og opsøge Stedet, naarsomhelst der gives dem Leilighed dertil. Medens jeg var derude, kom der to forhenværende Elever til Besøg fra et **Skolelærer-Seminarium**, hvor de bleve uddannede. At see Elever af en Redningsanstalt bragte saa vidt, at de kunne forberede sig til at blive Lærere og Opdragere, er visselig lige saa glædeligt, som at see en forhenværende Idiot undervise sine svagtbegavede Kammerater.

Det kgl. **Døvstummeinstitut** i Berlin, der bestyres af Dr. Sägert, som tillige er „Generalinspector des Taubstummenwesens in Preußen," har jeg i Anledning af mit Besøg i den derværende Idiotanstalt omtalt i al Korthed,

og **Blindeinstitutet** ved Lausanne, bestyret af Hr. Hirzel, haaber jeg at faae Leilighed til at omtale paa et andet Sted.

De for Sydtydskland eiendommelige „**Kleinkinderschulen,**" Skoler for Børn under den skolepligtige Alder, kan der ligeledes være en vis Opfordring for mig til at nævne paa dette Sted. En ganske fortrinlig Skole af denne Art er Hr. Bauzenbergers i Stuttgart; Realskolens Rector, Prof. Kieser, som fulgte mig derhen, sagde rosende om Bauzenberger: „Er ist eine wahre Kindsmagd." Naar man engang faaer Skoler, der ere beregnede paa svage Evner, Skoler, som kunne optage forhenværende Idioter, hvad jeg i et tidligere Afsnit har kaldet „Lavskoler," saa ville de lavere Klasser i disse vistnok i flere Heenseender faae Lighed med Hr. Bauzenbergers Skole for Smaabørn.

Hr. Bauzenbergers Virksomhed er almindelig anerkjendt, og naar han med den talrige Skare af fine unge Elever og de af disse som Gjæster medtagne endnu yngre Søskende vandrer igjennem Stuttgarts Gader for at begive sig udenfor Byen, og han og hans Lærere have travlt med at passe paa de mange Geledder, modtager Bauzenberger mangen en venlig Hilsen fra de Forbigaaende, medens endnu flere gaae tabt for ham i hans Travlhed.

Blandt de Forholdsregler, som Guggenbühl anbefaler, til Kretinismens Formindskelse efter en større Maalestok, nævner han ogsaa Indførelsen af saadanne „Kleinkinderschulen."

Her i Danmark have vi et kgl. Døvstummeinstitut, et Blindeinstitut, to Redningsanstalter for Børn, paa

Flaggebjerg og Bøgildgaard, en Forening af 1837 til forsømte Børns Frelse, vi have Daareanstalter, Hospitaler og Asyler, et Waisenhuus og et Opfostringshuus o. A. d.; men **Idiotanstalter** have vi ikke. Jeg har udarbeidet dette lille Skrift med det Ønske at bidrage Mit til Idiotsagens Fremme herved, som overhovedet paa hvad Maade der maatte gives mig Leilighed dertil.